

บทที่ 3

การลงโทษประหารชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะในสังคมไทย ความเป็นมาและความหมายของการลงโทษประหารชีวิต วิธีการประหารชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะในสังคมไทย

3.1 การลงโทษประหารชีวิต

3.1.1 ความเป็นมาของการลงโทษประหารชีวิต¹

“Whenever hurt is done, you shall give life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot, burn for burn, bruise for bruise, wound for wound”²

The Hammurabi Code

การลงโทษมีความเป็นมายาวนานพอ ๆ กับสังคมมนุษย์ เริ่มตั้งแต่สมัยโบราณ เมื่อครั้งที่มนุษย์ยังเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ และพระเจ้าผู้ทรงฤทธิ์ที่สามารถดลบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในสังคมมนุษย์สมัยโบราณได้ นอกจากนี้มนุษย์ในสมัยโบราณยังมีความหวาดกลัวต่อปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ และมีเชื่อว่าการทำให้พระเจ้าพิโรธจะต้องถูกลงโทษ ซึ่งการลงโทษของพระเจ้านั้นอาจจะไม่ลงโทษเฉพาะแต่ผู้ที่กระทำความผิดเท่านั้น ยังอาจเหมารวมไปถึงครอบครัว และชุมชนที่อยู่อาศัยของผู้ที่กระทำความผิดนั้นด้วย ดังนั้นการทำความผิดต่อพระเจ้าจึงเท่ากับเป็นการทำความผิดต่อชุมชน ดังนั้นเพื่อให้พระเจ้าพิพากษาลงโทษผู้คนที่ชุมชนจึงต้อง “จัดการ” หรือลงโทษผู้ที่กระทำความผิดนั้นก่อนที่จะพระเจ้าจะทรงพิโรธ³

¹ ผู้เขียนเลือกที่จะศึกษาความเป็นมาในการลงโทษประหารชีวิตในยุโรป ไม่ใช่ความเป็นมาในเรื่องเดียวกันนี้จากที่อื่น เพราะความเป็นมาในการลงโทษประหารชีวิตในยุโรปเป็นจุดเริ่มต้นของอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมในยุโรป และมีอิทธิพลต่อกระบวนการยุติธรรมในไทยในเวลาต่อมา

² Thorsten Sellin, *The Penalty of Death*, p. 14.

³ Ibid., p. 9.

ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่กฎหมายการลงโทษในสมัยแรก ๆ มีรากฐานมาจากความเชื่อในเรื่องพระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น ความเชื่อเหล่านี้จึงได้ถูกพัฒนาโดยผู้บัญญัติกฎหมาย (Lawgivers) และนักปรัชญาในสมัยโบราณรวมไปถึงกฎของโมเสส (The Law of Moses) ซึ่งมีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดกฎหมายและรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิด รวมไปถึงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตในสังคมยุโรป ซึ่งต่อมากฎหมายและรูปแบบการลงโทษเหล่านั้นได้กลายมาเป็นบรรทัดฐานของกฎหมายที่แพร่หลายไปทั่วโลก⁴

กฎของโมเสสเริ่มต้นขึ้นจากบัญญัติ 10 ประการที่เป็นคำสอนให้ผู้คนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม อย่างไรก็ตามก่อนที่ศาสดาโมเสสจะเสียชีวิตเขาได้สั่งเสียและบอกกับอิสราเอลถึงความผิดบาปที่พระเจ้าได้ตรัสรับสั่งให้ต้องชดใช้ด้วยชีวิตของผู้ที่ได้กระทำความผิด ซึ่งนั่นหมายความว่ามีความผิดบาปที่ต้องชดใช้ด้วยชีวิตก่อนที่ศาสดาโมเสสจะเสียชีวิต เพราะก่อนหน้ายุคของศาสดาโมเสส พระผู้เป็นเจ้าก็ได้อนุญาตโนอาให้กระทำการลงโทษ “ฆ่า” ดังที่ได้กล่าวไว้ในพระคัมภีร์ไบเบิลว่า “ผู้ใดฆ่ามนุษย์ให้โลหิตไหล มนุษย์จะฆ่าผู้นั้นให้โลหิตไหลเหมือนกัน”⁵

นอกจากการอนุญาตให้ลงโทษ “ฆ่า” ผู้ที่กระทำความผิดได้ ยังมีการบัญญัติถึงวิธีการที่ต้องกระทำในสมัยนั้นเมื่อมีการพบศพแต่ไม่อาจหาตัวฆาตกรรมมาลงโทษได้ คือ ให้ผู้เป็นใหญ่หรือผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่ใกล้ที่สุดที่คาดว่าฆาตกรรมน่าจะมาจากที่นั่น รวมตัวกันประกอบพิธีกรรม “ฆ่า” วัวสาวตัวหนึ่งเพื่อเป็นการประกาศความบริสุทธิ์ของพวกเขาที่แม่น้ำในหุบเขา เพื่อว่าความผิดในการฆ่าผู้บริสุทธิ์ที่จะต้องชดใช้ด้วยชีวิตจะไม่ตกอยู่กับพวกเขาและผู้คนในหมู่บ้าน และเพื่อว่าพวกเขาจะไม่โดนลงโทษจากความผิดที่พวกเขาไม่ได้ก่อขึ้น และไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการฆาตกรรมนั้น⁶

เมื่อย้อนกลับไปค้นคว้าปีก่อนยุคของศาสดาโมเสส วิธีการลงโทษแบบตาต่อตาฟันต่อฟัน (The Lex Talionis) ที่ได้บัญญัติหลักการลงโทษว่า การลงโทษย่อมต้องเท่ากับความผิดที่

⁴ Ibid., pp. 3-5.

⁵ Ibid., p. 10. (“he that sheds the blood of a man, for that man his blood shall be shed”) (Gen. 9:6) และพระคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาเดิม, (กรุงเทพฯ ฯ: สมาคมพระคริสตธรรมไทย, 2514), น. 13.

⁶ Ibid., p. 12. (“Our hands did not shed this blood, nor did we witness the bloodshed. Accept expiation, O Lord...and do not let the guilt of innocent blood rest upon the people Israel” (Deut. 21:1-9))

ได้กระทำ ซึ่งหลักการและการปฏิบัติตามหลักการนี้ได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายฮัมมูราบิ (The Hammurabi Code) ที่ตราขึ้นเมื่อประมาณ 1900 ปีก่อนคริสตกาล และเชื่อว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อเป็นการจำกัดขอบเขตการใช้ความรุนแรงระหว่างผู้คน หรือป้องกันไม่ให้เกิดการแก้แค้นกันเองแบบไม่จบไม่สิ้น⁷

ต่อมาเมื่อศาสนาคริสต์แพร่หลายในยุโรปเมื่อคริสต์ศักราชต้น ๆ นั้น คริสต์ศาสนาต่อต้านการลงโทษประหารชีวิต ดังจะเห็นได้จากเรื่องที่พระเยซูถูกขอร้องให้ทำการอนุญาตการลงโทษโดยการขว้างปาหินใส่ผู้กระทำความผิดให้ตาย ในคัมภีร์ประเพณีที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายของโมเสส พระองค์กล่าวว่า “ใครที่ไม่เคยทำผิดเลยให้เป็นคนขว้างก้อนหินเป็นคนแรก” (“That one of you who is faultless shall throw the first stone” (John 7:53-58)) สุดท้ายก็ไม่มีใครขว้างก้อนหินเป็นคนแรก และผู้คนก็แยกย้ายกันกลับไป เมื่อผู้คนกลับไปหมดแล้วพระเยซูก็ทรงตกเตียงนอนไม่ให้นางผู้หนึ่งทำบาปอีกและปล่อยตัวนางผู้หนึ่งไป⁸

แนวคิดของผู้นำทางศาสนาคริสต์ในช่วงต้นคริสต์ศักราชนั้น ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษประหารชีวิตที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายของโมเสส แลคแทนทีอุส (Lactantius) กล่าวว่า “พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าทรงห้ามมิให้ฆ่าในทุกกรณี” (“God’s prohibition of killing admits no exception”) ซึ่ง ออگัสติน (Augustine) ได้ให้ความเห็นที่ตรงกันในเรื่องนี้ว่า ถึงแม้ว่าในสังคมจะปรารถนาให้มีความยุติธรรม แต่ความยุติธรรมนั้นก็ต้องได้มาด้วยการไม่ลงโทษฆ่าหรือทำให้พิการ⁹

อย่างไรก็ตามในสมัยจักรพรรดิโรมันธีโอโดซิอุส (Emperor Theodosius) เมื่อปีคริสต์ศักราช 380 ได้มีการออกกฎหมายลงโทษประชาชนที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกในฐานะที่เป็นผู้กระทำความผิดร้ายแรงต่อรัฐ¹⁰ ต่อมาในราวศตวรรษที่ 13 เมื่อศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกกลายเป็นคริสตจักรโรมันคาทอลิกที่มีอำนาจเหนือรัฐหรือประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ประกอบกับยุโรปในขณะนั้นมีพวกนอกศาสนามากมาย คริสตจักรโรมันคาทอลิกจึงได้มีการจัดตั้งศาลพิเศษทางศาสนาที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สิ่งก็ตามมาก็คือ ผู้คนที่ถูกกล่าวหา ถูกนำตัวมาไต่สวนด้วยวิธีการทรมาน เมื่อผู้ที่ถูกกล่าวหาทนกับวิธีการทรมาน

⁷ Ibid., p. 14.

⁸ Ibid., p. 16. และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ปฏิบัติการสันติวิธีของ 3 ศาสนา: กรณีศึกษาจากชีวิตของ ศาสดาแห่งศาสนาพุทธคริสต์ และอิสลาม,” ผู้ไถ่ 23 (กันยายน-ธันวาคม 2545): 51-53.

⁹ Thorsten Sellin, *The Penalty of Death*, pp. 17-18.

¹⁰ Ibid., p. 19.

ให้สารภาพความผิดไม่ได้ สุดท้ายผู้บริสุทธิ์จำนวนมากก็รับสารภาพ และถูกประหารชีวิตด้วยการเผาทั้งเป็น¹¹

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการต่อต้านการกระทำที่โหดร้ายทารุณนี้โดยนักคิดกลุ่มหนึ่งที่พยายามวางรากฐานของกฎหมายและการลงโทษ เนื่องมาจากความทารุณโหดร้ายในการลงโทษ ประกอบกับกฎหมายอาญาในยุคนี้ขาดความแน่นอนและไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดในการลงโทษ รัฐและผู้มีอำนาจสามารถตัดสินลงโทษประหารชีวิตผู้คนที่ได้ทุกเมื่อสำหรับทุกความผิด นักคิดกลุ่มนี้ซึ่งต่อมาเรียกว่านักคิดอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิม จึงเสนอแนวคิดในการปฏิรูปกฎหมาย โดยยึดหลักว่ากฎหมายต้องระบุความผิดและโทษที่จะได้รับไว้อย่างชัดเจน ถ้าไม่ได้มีการบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด รัฐก็ไม่สามารถตัดสินลงโทษได้¹²

ดังจะเห็นได้จากงานเขียนของ ซีซาร์ เบกกาเรีย (Beccaria: 1738-1794) ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิม (Classical School of Criminology) และแนวคิดของเขาก็มีอิทธิพลอย่างมากในการปฏิรูปกฎหมายในยุโรป เบกกาเรียได้กล่าวถึงแนวคิดในเรื่องความแน่นอนและชัดเจนของกฎหมาย ในงานเขียนเรื่อง *On Crimes and Punishment* (1764) ว่ากฎหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้คนที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวและอยู่อย่างอิสระได้มาอยู่รวมกันเพื่อสร้างสังคม¹³ ดังนั้น

“บุคคลทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ดังนั้นไม่ว่าผู้ใดกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นเพื่อที่จะให้บุคคลทราบว่าการผิดกรรมประเภทใดเป็นความผิดและมีบทลงโทษ ด้วยกฎหมายจำเป็นต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรให้แจ้งชัดพอที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้”¹⁴

นอกจากนี้แล้วเบกกาเรียยังเสนอว่า การบัญญัติกฎหมายนั้นควรดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมเพื่อประโยชน์สูงสุดสำหรับประชาชนจำนวนมากที่สุด ถึงแม้ว่าความยุติธรรมทาง

¹¹ Ibid., pp. 19-20.

¹² สุดสงวน สุธีสร, *อาชญาวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 3.

¹³ Cesare Beccaria, “On Crimes and Punishments,” In *Classics of Criminology*, ed. Joseph E. Jacoby (Illinois: Moore Publishing Company, Inc., 1979), p. 206.

¹⁴ สุดสงวน สุธีสร, *อาชญาวิทยา*, น. 3 และ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, *อาชญาวิทยา: สหวิทยาว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม*, น. 10-17.

การเมืองจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามนโยบายและการใช้ความยุติธรรมมาเป็นข้ออ้างของผู้มีอำนาจทางการเมือง แต่เบกกาเรียเชื่อว่าความยุติธรรมตามธรรมชาติจะไม่เปลี่ยนแปลง¹⁵

แนวคิดของเบกกาเรียที่เชื่อว่าความยุติธรรมตามธรรมชาติจะไม่เปลี่ยนแปลง ได้กลายมาเป็นแนวคิดพื้นฐานทางทฤษฎีของกฎหมายสำนักธรรมนิยม ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า “กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง หรือหลักแห่งธรรมะอันมนุษย์ทั้งหลายย่อมรู้เข้าใจได้ด้วยสติปัญญาของตน”¹⁶ และกฎหมายที่มีธรรมะเป็นกฎหมายที่มีอำนาจเหนือรัฐและผู้ปกครองของรัฐ แนวคิดของกฎหมายสำนักธรรมนิยมนี้ มีความคล้ายคลึงกันอย่างมากกับคำว่ากฎหมายในสังคมไทยเดิมก่อนที่จะได้มีการปฏิรูปกฎหมายในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งกฎหมายในสังคมไทยเดิมนั้นมีแนวคิดว่ากฎหมายคือธรรมะ...และธรรมะนั้นเป็นสิ่งที่อยู่เองไม่มีผู้ใดบันดาลบัญญัติหรือสร้างขึ้น ธรรมะเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายย่อมรู้ ประจักษ์ได้ด้วยใจตน¹⁷

ในสังคมไทยอาจกล่าวได้ว่า พระสูตรในพุทธศาสนาคืออัครคัมภีร์ที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของรัฐไทยในเรื่องอำนาจความชอบธรรมในการลงโทษ โดยเริ่มจากการกล่าวถึงความจำเป็นในการที่จะต้องมีผู้ปกครอง ในยามที่เกิดความขัดแย้งขึ้นในหมู่สัตว์อย่างซ้ำๆ จนเป็นที่เดือดร้อนรำคาญใจของหมู่สัตว์ทั้งหลาย จึงได้มีการแต่งตั้งผู้ปกครองและมอบอำนาจความชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครองนั้นในการลงโทษ ดังที่ปรากฏนี้

“ครั้งนั้นแลพวกสัตว์ที่เป็นผู้ใหญ่จึงประชุมกัน ครั้นแล้วต่างก็ปรึกษากันว่า พ่อเอ๋ยก็การถือเอาสิ่งที่เจ้าของไม่ได้ให้จักปรากฏ เพราะบาปกรรมเหล่าใด บาปกรรมเหล่านั้นเกิดปรากฏแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่างกระนั้นเลย พวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ว่ากล่าวได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ตีเตียนได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่งส่วนข้าวสาละให้แก่ผู้นั้น”¹⁸

จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองที่ถูกสมมุติขึ้นนี้มีอำนาจ และความชอบธรรมในการลงโทษผู้ที่ควรลงโทษ เนื่องจากได้รับฉันทานุมัติจากเหล่าสัตว์ทั้งหลาย และเหล่าสัตว์ทั้งหลายนั้นยินยอมให้ผู้ปกครองลงโทษผู้ที่กระทำความผิด เพราะผู้ที่กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ที่ทำความเดือดร้อนให้กับเหล่าสัตว์ทั้งหลาย

¹⁵ ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, อาชญาวิทยา: สหวิทยาว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม, น. 14.

¹⁶ กิตติศักดิ์ ปกติ, “กฎหมายไทย: จากมิติวัฒนธรรม,” น. 16-17.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, น. 5.

¹⁸ ทีฆนิกาย ปาฏิภวรรค 11/62/63-64.

แนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ในสังคมไทยที่ว่าความเสื่อมถอยในทางศีลธรรม หรือ ความดิ่งามของมนุษย์ ทำให้ต้องมีผู้ปกครองเข้ามาปกป้องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยเน้นว่าหน้าที่หลักของผู้ปกครองก็คือการลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้คนทั่วไปอยู่เย็นเป็นสุข ต่อมาเมื่อสังคมไทยมีความซับซ้อนมากขึ้น แนวคิดเรื่องผู้ปกครองก็กลายมาเป็นผู้มีบารมีที่ไม่ เพียงแต่ทำหน้าที่ในการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดเท่านั้น ยังทำหน้าที่ในการเป็นผู้รักษาศาสนา และนำมนุษย์ไปสู่ชีวิตที่มีศีลธรรมอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากบทบาทที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วง¹⁹

การแก้ไขปัญหาในสังคมไทยสมัยก่อน มักจะอาศัยหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ามา ช่วยให้ประชาชนอยู่ในศีลในธรรม หรือมีความกลัวบาปกรรมหรือกลัวการตกนรก เช่นแนวคิดใน ไตรภูมิพระร่วงก็มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้คนเกิดความรู้สึกหวาดกลัวไม่กล้าทำความผิด เพราะใน ไตรภูมิพระร่วงได้เขียนบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ถ้าทำผิดในลักษณะใดเมื่อตายไปแล้วจะต้องไป ตกนรกแบบใด รวมทั้งยังมีการบรรยายภาพนรกไว้อย่างชัดเจนและน่าสยดสยอง²⁰

แนวคิดและความเชื่อในเรื่องไตรภูมิพระร่วงที่แพร่หลายในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันได้ช่วยจัดระบบความคิดความเชื่อของผู้คนในแถบนี้เกี่ยวกับเรื่องโลกและจักรวาล โดย อาศัยกรอบความคิดทางพุทธศาสนาและคติความเชื่อบางอย่างของฮินดู โดยรวมระบบความเชื่อ ดังเดิมของผู้คนในแถบนี้ที่นับถือผี เชื้อในเรื่องวิญญาณและอำนาจสิ่งเร้นลับที่เหนือธรรมชาติให้ เข้ามาอยู่ในกรอบความคิดเดียวกัน ไตรภูมิพระร่วงได้เข้ามาให้ความหมายและจัดลำดับความเชื่อ ที่สำคัญ ให้อยู่ในกรอบความคิดเดียวกันโดยใช้คำอธิบายเรื่องกรรม²¹ซึ่งมีผลทำให้เจ้าของกรรม ไปสู่นรกหรือสวรรค์ และเรื่องนรกสวรรค์นี่เองที่เป็นตัวกำหนดความประพฤติของผู้คนในสังคม ไม่ให้ทำผิดกฎหมายหรือไม่ให้สร้างบาปสร้างกรรมกับผู้อื่น²²

¹⁹ พญาสิทธิ, ไตรภูมิภคหรือไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ราชที่ 1 พญาสิทธิ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2526), น. 49. และสมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ความคิดทางการเมืองไทย, น. 39.

²⁰ “สรุปผลการสัมมนาเรื่องไตรภูมิพระร่วง,” ใน โอกาสฉลอง 700 ปีลายสือไทย, น. 76.

²¹ คำว่ากรรมมีความหมายว่า การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาทั้งดีและไม่ดี ถ้าเป็นการทำดีก็ เรียกว่ากรรมดี ถ้าเป็นการทำชั่วเรียกว่ากรรมชั่ว และกรรมยังแยกออกเป็นกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม โปรดดู รายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), น. 4-5.

²² “สรุปผลการสัมมนาเรื่องไตรภูมิพระร่วง,” ใน โอกาสฉลอง 700 ปีลายสือไทย, น. 91-93.

เรื่องไตรภูมิพระร่วงไม่เพียงแต่ได้ปลูกฝังความเชื่อที่ว่าทำบุญหรือทำความดีเมื่อตายไป ก็จะได้ขึ้นสวรรค์และถ้าทำบาปหรือทำกรรมชั่วก็ต้องได้รับผลกระทบในนรก แต่ยังสร้างความชอบธรรมให้กับการลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้จากการลงโทษในนรกภูมิที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วง ถูกนำมาใช้ในการลงโทษประหารชีวิตนักโทษผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรง โดยบทลงโทษในนรกภูมิ ได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายไทยสมัยโบราณที่รัฐพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับตัวเองโดยใช้วิธีลงโทษประหารที่น่าสยดสยองเหมือนอย่างในนรกภูมิ

ในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะพระไอยการกระบดศึก บัญญัติวิธีการลงโทษประหารชีวิตที่โหดร้ายน่าสยดสยองและมีลักษณะเป็นการประหารชีวิตแบบทรมานให้ตายอย่างช้า ๆ และทรมานที่สุดเท่าที่จะทำได้ พระไอยการกระบดศึกนี้ได้มีการตราขึ้นตั้งแต่ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงโปรดเกล้าให้มีการชำระกฎหมายและรวบรวมเข้าไว้ในกฎหมายตราสามดวง แม้ว่าพระไอยการกระบดศึกนี้จะได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง แต่บทลงโทษและวิธีการประหารชีวิตที่ได้บัญญัติไว้นั้นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเลย²³ โดยวิธีการประหารชีวิตที่ได้บัญญัติไว้นั้น จะนำมาใช้ลงโทษผู้ที่กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ ดังต่อไปนี้

“แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าผู้ใดบังอาจมักใหญ่ใฝ่สูงคิดกบฏประทุษร้ายต่อพระมหากษัตริย์ จะปลงพระองค์ลงจากเศวตฉัตรก็ดี และโจรคุมพรรคพวกถือสรรพศาสตราวุธเข้าปล้นตีเมืองเผาจนกดี ปล้นตีพระนครเผาพระราชนิเวศมณเฑียร สถานวังคลังนางกดี ปล้นตีอาวาส เผาพระอุโบสถและสังฆาราม จับพระสงฆ์สามเณรและชาวบ้านฆ่าโดยวิธีทารุณโหดร้าย มัดผูกพันแทงลงด้วยคบเพลิงปั้งย่างเอาแหลนหลาวเสียบร้อย เร่งรัดเอาทรัพย์สิ่งของโดยการทารุณกรรม และฆ่าสมณะสามเณรเจ้าทรัพย์ด้วยประการใดก็ดี ฆ่าบิดามารดา คณาญาติครูอุปัชฌาย์จารย์ตายก็ดี แลคนใจร้ายเป็นมฤตกาทิจิเอาจองค์พระพุทธรูป พระธรรม มาทุบตีเหยียบย่ำ กระทำการล่วงเกินลามกด้วยประการใดก็ดี และโจรลักทากรไปมิได้กลัวแก่บาปหยาบข้าสาหัส ตัดมือเท้าตัดคอทากร ถอดเอากำไลแลเครื่องประดับก็ดี ท่านว่ามันจำพวกนี้เป็นผู้ร้ายยิ่งกว่าโจร ให้ลงโทษ 21 สถาน”²⁴ ดังนี้

²³ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 2 (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 455, 462.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, น. 457.

1. ให้อ้อยกระบานศีระะเลิกออกเสียก่อน แล้วเอาคีมคีบก้อนเหล็กแดงใหญ่ใส่ลงให้มันระหมองศีระะพลุ่งฟูขึ้นตั้งม่อเคียวน้ำส้มพะอุม
2. ให้ถลกหนังข้างหน้าและข้างหลังศีระะ แล้วหมุนกระหมวดผมเข้าทั้งสิ้น เอาท่อนไม้สอดเข้าแล้วเพิกหนังทั้งผมออกเสีย แล้วเอากรวดทรายขัดกบาลศีระะให้ขาวเหมือนสังข์
3. ให้เอาขอเกี่ยวปากให้อ้าไว้ แล้วตามประทีปในปาก หรือนัยหนึ่งเอาลือคม ๆ แหวะผ่าปากจนถึงหมวดหู แล้วเอาขอเกี่ยวให้ปากอ้าไว้ ให้โลหิตไหลออกเต็มปาก
4. เอาผ้าชุบน้ำมันพันให้ทั่วกาย แล้วเอาเพลิงจุด
5. ให้เอาผ้าชุบน้ำมันพันนิ้วมือทั้งสิบนิ้ว แล้วเอาเพลิงจุด
6. เชือดเนื้อให้เนื้อด้วยหนังเป็นแครงเป็นริ้วอย่าให้ขาดให้เนื้อด้วยหนังตั้งแต่ใต้คอลงไปถึงข้อเท้าแล้วเอาเชือกผูกจำ ให้เดินเหยียบย่ำริ้วเนื้อริ้วหนังแห่งตน ให้จุดคร่าตีจำให้เดินไปกว่าจะตาย
7. เชือดเนื้อติดหนังไว้เป็นแครงเป็นริ้วตั้งแต่คอลงมาถึงเอว แล้วเชือดแต่เอวให้เป็นแครงเป็นริ้วลงมาถึงข้อเท้า ทำเนื้อข้างบนนั้นให้เป็นริ้วตกปกคลุมลงมาเหมือนนุ่งผ้าคากรอง
8. ให้เอาห่วงเหล็กสวมข้อศอกทั้งสองข้าง ข้อเข่าทั้งสองข้างให้มันแล้วเอาเหล็กเหล็กสอดลง ในวงเหล็กแบ่งซึ่งตรึงลงไว้กับแผ่นดินอย่าให้ไหวตัวได้ แล้วเอาเพลิงลนให้รอบตัวกว่าจะตาย
9. เอาเบ็ดใหญ่มีคมสองข้างเกี่ยวทั่วกาย เพิกหนังเนื้อแลเอ็นน้อยใหญ่ ให้หลุดขาดออกมากกว่าจะตาย
10. ให้เอามีดคมเชือดเนื้อออกมาทีละตำลึงกว่าจะสิ้นมังสะ
11. ให้แล่ลัับพันทั่วกาย แล้วเอาแปรงหวีชุบน้ำสวกกรีดครูดซุดเซาะหนังแลเนื้อเอ็นน้อยใหญ่ ให้ลอกออกมาให้สิ้น เหลือแต่กระดูก
12. ให้นอนตะแคงแล้วเอาหลาวเหล็กตอกรูหู ให้ติดแน่นกับแผ่นดินแล้วจับเท้าทั้งสองหันเวียนไปเหมือนบุคคลทำบังเวียน
13. ทำมิให้เนื้อหนังขาด เอาลูกศิลาบดทุบกระดูกให้แหลกย่อย แล้วรวบผมเข้า ยกขึ้นหย่อนลง กระทำให้เนื้อเป็นกองเป็นลอม แล้วพับห่อ

เนื้อกับกระดูกนั้นทอดวางไว้ ทำให้เหมือนดังที่ทำกับผางซึ่งวางไว้
เช็ดเท้า

14. เคี่ยวน้ำมันให้เดือด แล้วราดศีรษะกว่าจะตาย
15. ให้ขังสุนัขร้ายทั้งหลายไว้ ให้อดอาหารหลายวันให้เต็มอยาก แล้ว
ปล่อยออกให้กัดทั้งเนื้อหนัง กินให้เหลือแต่กระดูกเปล่า
16. ให้เอาขวานผ่าอกทั้งเป็น แหกออกดั่งโครงเนื้อ
17. ให้แทงด้วยหอกที่ละน้อยกว่าจะตาย
18. ให้ขุดหลุมฝังเพียงเอว แล้วเอาฟางปกคลุม คลอกด้วยเพลิงพองหนึ่ง
ไหม้ แล้วไถด้วยไถเหล็กให้เป็นท่อนน้อยใหญ่ เป็นริ้วน้อยใหญ่
19. ให้เชือดเนื้อล่าออกทอดด้วยน้ำมัน แล้วให้กินเนื้อตนเอง
20. ให้ตีด้วยไม้ตะบองสั้นยาว
21. ให้ทวนด้วยไม้หวายทั้งนาม²⁵

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับลักษณะวิธีการลงโทษประหารชีวิตที่ได้บัญญัติไว้ ใน
พระไอยการกระบดศึกกับวิธีการลงโทษในนรกที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วง ก็จะได้เห็นว่า
วิธีการลงโทษประหารชีวิตในบางลักษณะที่คล้ายกันมากกับการลงโทษในนรก ขำร้ายวิธีการ
ลงโทษประหารชีวิตในบางลักษณะจาก 21 วิธี ยังมีความโหดร้ายทารุณมากกว่าในนรกเสียอีก
เช่น ในนรกที่ชื่ออังกะราสุนร เป็นนรกสำหรับผู้ที่เขาทรัพย์ของผู้คนที่ตั้งใจให้ไปทำบุญ แต่
กลับเอามาใช้เอง ตายไปก็จะโดนยมบาลเอาหอกดาบ และค้อนเหล็กไล่ตีไล่ต้อนให้ตกลงในหลุม
ถ่านแดงที่ลุกโชน จากนั้นยมบาลจะตักเอาถ่านไฟแดง ๆ ราวรดลงไปที่หัวอีก ถ้าหากว่าป็นหนี
ขึ้นมาได้ก็จะโดนไล่ตีไล่ต้อนให้ตกลงไปในหลุมอีก²⁶ ส่วนในพระไอยการกระบดศึกมีลักษณะ
วิธีการลงโทษประหารชีวิตที่มีความคล้ายคลึงกันมากกับลักษณะการลงโทษในนรกคือ “วิธีให้น้ำมัน
ให้เดือดพองพองแล้วรดสดลงมาแต่ศีรษะกว่าจะตาย” และ “วิธีให้ต่อยกระบานตีสะเล็ก
ออกเสียก่อน แล้วเอาค้อนค้อนเหล็กแดงใหญ่ใส่ลงให้มันระหมองตีสะพองพองขึ้นดั่งม่อเคียว
น้ำส้มพะอุม”

วิธีการลงโทษประหารชีวิตในพระไอยการกระบดศึกแบบแรกนั้นจะเห็นว่ามีความ
คล้ายกับการลงโทษในนรกมาก แต่เปลี่ยนจากการใช้ถ่านแดงเป็นน้ำมันเดือดในการราดรดศีรษะ

²⁵ เรื่องเดียวกัน.

²⁶ พจนานุกรมไทย, ไตรภูมิพระร่วง หรือ ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ 1 พจนานุกรมไทย,

ส่วนวิธีการลงโทษประหารชีวิตในพระไอยการกระบดศึกแบบหลังนั้น มีลักษณะวิธีการลงโทษประหารที่สามารถกล่าวได้ว่าโหดร้ายน่าสยดสยองมากกว่าการลงโทษในนรก ในนรกยมบาลจะตักเอาถ่านไฟแดง ๆ ราดรดลงไปที่ศีรษะโดยตรง ไม่ได้ตีหรือทำให้กะโหลกศีรษะของผู้ถูกลงทัณฑ์แตกแยกออกจากกันจนเห็นสมอง แล้วจึงค่อยเทก้อนเหล็กแดงลงไปให้มันสมองแตกเหมือนการลงโทษประหารชีวิตในพระไอยการกระบดศึก

จากลักษณะวิธีการลงโทษประหารชีวิต ในพระไอยการกระบดศึกที่มีลักษณะคล้ายกับการลงโทษในนรก แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนั้นได้ใช้เนื้อเรื่องในไตรภูมิพระร่วงตอนที่กล่าวถึงการกระทำความผิดว่าถ้ากระทำความผิดแบบนี้ ก็จะต้องได้รับการลงโทษแบบนี้ในนรกมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้อำนาจและวิธีการในการลงโทษของรัฐ โดยทำการเลียนแบบลักษณะ และวิธีการลงโทษในนรกที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงบางอย่างมาใช้ในการกำหนดรูปแบบวิธีการลงโทษประหารชีวิตภายในรัฐ

การสอนแนวคิดเรื่องบาปบุญจากเรื่องไตรภูมิพระร่วงของรัฐไทยโบราณ ในการให้ความรู้หรือปลูกฝังให้ผู้คนเชื่อเรื่องที่ว่าทำผิดแบบนี้จะได้รับโทษแบบใดในนรกนั้น ถูกถ่ายทอดและผลิตซ้ำความเชื่อโดยการเทศนาสั่งสอนของพระสงฆ์ และโดยการใช้ภาพเขียนในวัดวาอารามต่าง ๆ เมื่อผู้คนเห็นและได้ยินเรื่องเหล่านี้ทุกวัน บ่อยเข้าผู้คนจึงเกิดความคุ้นชินและยอมรับความเชื่อในเรื่องนี้ไปโดยปริยาย และความเชื่อที่ว่านี่ก็เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐในการลงโทษด้วยวิธีการทรมานและการลงโทษประหารชีวิตผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายหรือเป็นภัยต่อรัฐ

นอกจากนี้แล้วความเชื่อเรื่องภพภูมิต่าง ๆ และการเวียนว่ายตายเกิดในคำสอนทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง รวมทั้งความเชื่อที่ว่าเมื่อได้ชดใช้กรรม²⁷ที่ได้ทำไว้หมดแล้ว ก็ไม่ต้องรับการทรมานในนรกต่อไป แต่ได้ขึ้นสวรรค์หรือไปจุติในภพภูมิอื่นเพื่อเสวยบุญที่ได้สะสมมา แนวคิดและความเชื่อดังกล่าวถูกนำมาสร้างความชอบธรรมให้กับการลงโทษประหารชีวิต ดังจะเห็นได้จากปฏิกิริยาของผู้คนที่มาชมดูการประหารชีวิต มีบางคนถึงกับพูดว่า “อีกไม่ช้าก็จะได้

²⁷ กรรมในความหมายตามพระพุทธศาสนาเป็นคำกลาง ๆ ซึ่งหมายถึงกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ได้ แต่ในสังคมไทยเมื่อกล่าวถึงคำว่ากรรมโดยทั่วไปหมายถึงกรรมชั่วหรือบาปกรรม และกรรมในทัศนะของคนไทยยังผูกโยงเข้ากับเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ วิชา บาปมี โปรดดูรายละเอียดใน พระเมธีธรรมาภรณ์, “กรรม,” ใน ความคิดและภูมิปัญญาไทย คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย, (กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535) น. 112-121. และกรรมในที่นี้ผู้เขียนหมายถึงผลของกรรมชั่ว

เป็นสุขแล้ว”²⁸ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการหยั่งรากลึกทางความเชื่อของผู้คนที่ว่า เมื่อนักโทษประหารได้รับการลงโทษประหารชีวิตจากรัฐแล้วก็เป็นเสมือนการไถ่บาป การเยียวยารักษา หรือบรรเทาอาการที่เกิดจากการกระทำความผิดที่นักโทษได้ก่อขึ้น และการรักษาที่ว่านี้ส่งผลกับนักโทษประหารทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพราะเมื่อรัฐได้สถาปนาตนขึ้นเป็นพระเจ้าที่สามารถตัดสินความผิดของผู้คนในรัฐได้ก็เป็นเสมือนกับท่านท้าวพญายมในนรกภูมิ ดังนั้นการรับกรรมจากรัฐซึ่งในที่นี้คือการลงโทษประหารชีวิต ก็เป็นเสมือนกับการรับกรรมจากนรกภูมิ และเมื่อรับกรรมไปแล้วก็ย่อมต้องถึงเวลาที่จะเสวยความสุขในภพภูมิอื่นหรือโลกอื่นของนักโทษประหาร (ที่ไม่ใช่โลกนี้)²⁹

3.1.2 ความหมายของการลงโทษประหารชีวิต

“ประหารชีวิต หมายความว่า ฆ่า”³⁰

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525

การทำความเข้าใจความหมายของการลงโทษประหารชีวิตนั้น ควรที่จะต้องเข้าใจเรื่องความหมายและลักษณะของการลงโทษโดยทั่วไป พี เจ ฟิตซ์เจอราล (P. J. Fitzgerald) ได้กล่าวสรุปถึงลักษณะที่สำคัญของโทษว่ามี 3 ประการคือ 1. โทษนั้นต้องเป็นโทษที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจในการลงโทษ 2. โทษนั้นจะต้องก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้ที่ถูกลงโทษไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย

²⁸ เอนก นาวิกมูล, หญิงชาวสยาม, น. 109. และการที่นักโทษประหารจะพบความสุขในภพหน้าหลังจากที่โดนประหารชีวิตนั้น เมื่อมองในแง่ความเชื่อทางศาสนาทางพุทธศาสนา บงกช สัจจานิตย์ ให้ความเห็นว่าการให้นักโทษประหารฟังการเทศนาจากพระสงฆ์เป็นครั้งสุดท้ายก่อนการประหารชีวิตนั้น ช่วยทำให้จิตใจของนักโทษประหารสงบลง และเกิดความสำนึกตน ซึ่งเป็นการทำให้จิตใจบริสุทธิ์เพื่อที่จะได้พบกับความสุขในภพหน้า โปรดพิจารณา บงกช สัจจานิตย์, “โทษประหารชีวิตในทัศนะของพระอาจารย์ผู้สอนที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), น. 25-27.

³⁰ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับ พ.ศ. 2525, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2531), น. 511.

และ/หรือจิตใจ และ 3. โทษนั้นถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการตอบแทนการกระทำของผู้ที่ฝ่าฝืนมติหรือข้อปฏิบัติของสังคม³¹

เพลโตกล่าวว่า การลงโทษที่ถูกต้องนั้นควรเป็นการลงโทษที่เป็นการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้ที่กระทำความผิดนั้นกลับตัวเป็นคนดี หรือไม่ก็เป็นการลงโทษเพื่อไม่ให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และสำหรับผู้กระทำความผิดแล้วไม่ยอมกลับตัว ทั้งยังต่อต้านการชี้แนะหรือการสั่งสอนรวมถึงการไม่ยอมรับการลงโทษ เมื่อเป็นเช่นนั้นบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นสมควรต้องถูกเนรเทศออกไปจากสังคม หรือไม่ก็ต้องลงโทษประหารชีวิต เนื่องจากว่าเขาผู้นั้นไม่อาจเยียวยารักษาหรือแก้ไขให้เป็นคนดีได้³²

นอกจากนี้บิทเนอร์และแพลทท์ (Bittner and Platt) ยังกล่าวว่าสังคมไม่ได้ลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่เป็นปรปักษ์กับความมั่นคงของรัฐ แต่สังคมจัดการ “ทำลาย” และพวกเขา กล่าวว่า การลงโทษเป็นการกระทำที่กระจายผลประโยชน์ของความยุติธรรมคือ การที่รัฐทำให้ประชาชนรู้สึกว่าได้รับความยุติธรรม และการลงโทษนั้นก็ยังเป็นเสมือนของขวัญหรือการเยียวยารักษาจากรัฐในการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกดีขึ้นเสมือนกับได้มีการไถ่บาป³³ ได้ชัดใช้ความผิดได้ชัดใช้กรรมที่ได้กระทำลงไปบ้างเพื่อบรรเทาความรู้สึกผิดบาปในใจ

ลักษณะของการลงโทษทางกฎหมายในปัจจุบันที่แพร่หลายไปทั่วโลก (ที่รัฐใช้ในการทำให้ประชาชนรู้สึกว่าได้รับความยุติธรรมนั้น) ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของนักคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิมที่ว่า “Nullum crimen sine lege” หรือ “ไม่มีอาชญากรรมเมื่อปราศจากกฎหมาย”³⁴ กล่าวคือการที่รัฐจะลงโทษผู้ที่กระทำความผิดได้นั้น ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ก่อนแล้วว่าการกระทำแบบนี้ถือเป็นความผิดตามกฎหมายและได้บัญญัติโทษไว้อย่างชัดเจน รัฐจะทำการลงโทษประชาชนโดยปราศจากกฎหมายไม่ได้ และรัฐก็ไม่สามารถลงโทษผู้ที่กระทำความผิดเป็นแบบอื่นที่นอกเหนือไปจากที่ได้บัญญัติไว้³⁵

³¹ P. J. Fitzgerald, *Criminal Law and Punishment*, (Oxford: The Clarendon Press, 1962), p 199.

³² Thorsten Sellin, *The Penalty of Death*, pp. 3-5.

³³ Egon Bittner and Anthony Platt, “The Right of the State to Punish,” In *Contemporary Punishment: View, Explanations, and Justifications*, p. 27.

³⁴ สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, น. 3.

³⁵ ประธาน วัฒนวานิชย์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2546), น. 18.

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดนั้น ดังจะเห็นได้จาก หมวด 2 เรื่องการใช้กฎหมายอาญาในมาตรา 2 ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”³⁶ และการลงโทษที่กฎหมายอาญาของไทยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 18 มีอยู่ด้วยกัน 5 ประเภท คือ 1. ประหารชีวิต 2. จำคุก 3. กักขัง 4. ปรับ และ 5. ริบทรัพย์สิน³⁷

ประมวลกฎหมายอาญาของไทย ตามมาตรา 2 ยังมีย่อหน้าที่ 2 ที่กล่าวอธิบายเพิ่มเติมถึงเรื่องการใช้หรือบังคับใช้กฎหมายว่า “ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้บัญญัติในภายหลังการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง”³⁸ อย่างไรก็ตามคำกล่าวอธิบายเพิ่มเติมนั้น ไม่ได้ให้คำตอบว่าถ้าได้รับโทษประหารชีวิตไปแล้ว จะให้ดำเนินการแก้ไขอย่างไร เพราะไม่ว่ากฎหมายจะดำเนินการแก้ไขอย่างไรก็ไม่สามารถเรียกชีวิตที่ถูกประหารไปแล้วนั้นคืนกลับมาได้ ดังนั้นการลงโทษประหารจึงเป็นการลงโทษที่รุนแรงที่สุดจากการลงโทษ 5 ประเภทที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 18 ประมวลกฎหมายอาญาของไทย ถ้ามองในแง่ที่ว่า การลงโทษประหารชีวิตเป็นการลงโทษที่ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ในภายหลัง (ถึงแม้จะมีการพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่ถูกประหารไปแล้วนั้นบริสุทธิ์)

การลงโทษประหารชีวิตที่เป็นโทษที่รุนแรงที่สุดในกฎหมายไทย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายคำว่า “ประหารชีวิต” ว่า “ฆ่า, ทำลาย, ลงโทษฆ่า”³⁹

³⁶ สหส สิงหวิริยะ, ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2548, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548), น. 12, 21.

³⁷ เรื่องเดียวกัน.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 12.

³⁹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับ พ.ศ. 2525, น. 511. และประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้ในบังคับปัจจุบันมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 (ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวม 20 ครั้ง) ไม่ได้บัญญัติความหมายของการประหารชีวิตไว้ว่าหมายความว่าอย่างไร บอกเพียงวิธีดำเนินการประหารชีวิต “มาตรา 19 ผู้ใดต้องโทษประหาร ให้ดำเนินการด้วยวิธีฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย” โปรดดูรายละเอียดใน ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2548, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548).

อย่างไรก็ตามการลงโทษฆ่าโดยทั่วไปแล้วอาจจะหมายถึงการกระทำที่โหดร้ายทารุณ แต่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่เรียกกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน กลับกล่าวถึงการลงโทษประหารชีวิตไว้ในมาตรา 31 ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้”⁴⁰

จากความหมายของการลงโทษประหารชีวิตที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่า รัฐไทยได้ตีกรอบหรือให้ความหมายของคำว่า การลงโทษประหารชีวิตว่ามีความแตกต่างจากคำว่าโหดร้ายทารุณ กล่าวคือการที่รัฐได้บอกกับเราว่า การที่รัฐใช้อำนาจในการลงโทษประหารชีวิตผู้คนในรัฐนั้นไม่เป็นการกระทำที่โหดร้ายทารุณแต่อย่างใดนั้น และเมื่อการลงโทษประหารชีวิตไม่ใช่วิธีการที่โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม รัฐจึงใช้อำนาจในการลงโทษประหารชีวิตผู้คนหรือประชาชนที่กระทำความผิดภายในรัฐได้ ด้วยการใช้เหตุผลข้ออ้างดังนี้ รัฐจึงมีความชอบธรรมในการลงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรานี้ และการระบุลงไปอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศนั้นก็เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ภายหลังว่าการลงโทษประหารชีวิตนั้นมีความโหดร้าย

ถึงแม้ว่ารัฐไทยจะได้ทำการตีกรอบและป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในภายหลังจากการตัดสินลงโทษประหารชีวิต แต่รัฐไทยยังอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการลงโทษว่าจะลงโทษหนักเบาเพียงใด โดยทั่วไปแล้วจะพิจารณาจาก 3 หลักเกณฑ์ คือ

1. ผลของการกระทำ ถ้าผลของการกระทำผิดร้ายแรง การลงโทษก็ย่อมร้ายแรงตามไปด้วย เช่น ความผิดฐานทำร้ายเจ้าพนักงานในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ถ้าเจ้าพนักงานผู้นั้นได้รับบาดเจ็บ การลงโทษก็เป็นเพียงจำคุก 2 ปี (มาตรา 138) แต่ถ้าหากเจ้าหน้าที่ผู้นั้นเสียชีวิต ผู้กระทำความผิดก็ย่อมถูกตัดสินลงโทษประหารชีวิต (มาตรา 289 (2))

2. เจตนาของผู้กระทำความผิด ถ้ามีเจตนาร้ายก็ย่อมได้รับการลงโทษที่ร้ายแรง แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะก่อให้เกิดความผิดอย่างเดียวกัน แต่ผู้กระทำความผิดที่มีเจตนาร้ายย่อมได้รับการลงโทษที่รุนแรงกว่าผู้กระทำความผิดที่ไม่มีเจตนาร้าย เช่น ความผิดฐานใช้กำลังประทุษร้ายร่างกายเหมือนกันแต่เจตนาต่างกัน ถ้ามีเจตนาเพื่อลบล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ผู้กระทำ

⁴⁰ “สิทธิมนุษยชน,” <http://www.nesdb.go.th/econsocial/social/attachment /3/data03_4.pdf>, 2006.

ความผิดย่อมต้องโทษประหารชีวิตในฐานะกบฏ (มาตรา 113) แต่ถ้ามีเจตนาร้ายแต่ไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ บทลงโทษก็จะเป็นเพียงแค่ลหุโทษ (มาตรา 391)

3. ผลของการกระทำความผิดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตและเป็นภัยร้ายแรง ลักษณะความผิดบางอย่างที่ถึงแม้ว่าผลของการกระทำความผิดจะยังไม่เกิดขึ้น และผู้กระทำความผิดไม่ได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิด ก็อาจถูกลงโทษประหารชีวิตได้ เช่น ตามกฎหมายอาญามาตรา 110 วรรค 3 กฎหมายบัญญัติว่า “ถ้าการกระทำนั้นมีลักษณะอันน่าจะเป็นอันตรายแก่พระชนม์หรือชีวิต ผู้กระทำต้องระวางโทษประหารชีวิต”⁴¹

อย่างไรก็ตามหลักทฤษฎีบท ก็เสนอหลักเกณฑ์ในการลงโทษเพิ่มเติมว่า ควรให้มีการพิจารณาตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดโดยใช้ภูมิหลังในการประกอบการตัดสิน ไม่ใช่พิจารณาแต่เพียงว่ามีความผิดจริงหรือไม่ และลงโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น แต่สมควรพิจารณาแบ่งผู้กระทำความผิดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ⁴²

1. ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ที่กระทำความผิดซ้ำซากจนติดเป็นนิสัย หรืออาศัยความชำนาญในการประกอบอาชญากรรมเป็นพิเศษหรือไม่ ถ้าใช่ก็ให้ลงโทษหนักและไม่มีการลดหย่อนโทษ เพื่อให้สังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม เช่น คดีลักขโมยที่มีบทลงโทษ 1-3 ปี แต่เคยต้องโทษในลักษณะเดียวกันนี้มาแล้วหลายครั้ง
2. ผู้กระทำความผิดโดยพลาดพลั้งและไม่มีสันดานเป็นโจรผู้ร้าย ถึงผลของการกระทำความผิดและมีเจตนาร้าย ก็สมควรได้รับความเห็นใจและได้รับการลดหย่อนโทษ เช่น คดีฆ่าคนตายที่เกิดจากอารมณ์ชั่ววูบ

จากความหมายของการลงโทษประหารชีวิตที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ารัฐไทยนอกจากจะให้ความเชื่อในเรื่องบาปบุญในการสร้างความชอบธรรมให้การลงโทษประหารชีวิตแล้ว รัฐไทยยังได้บัญญัติข้อความว่าการลงโทษประหารชีวิตไม่ถือเป็นการกระทำที่โหดร้ายทารุณไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ เพื่อที่ว่าอำนาจในการลงโทษประหารชีวิตของรัฐนั้นจะได้ไม่ถูกตั้งคำถามหรือถูกนำมาเป็นประเด็นในการถกเถียงที่อาจจะนำไปสู่การบั่นทอนอำนาจของรัฐ และความชอบธรรมในการลงโทษประหารชีวิตผู้คนของรัฐในอนาคต

⁴¹ ชนิมันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 8.

⁴² นที จิตสงวณ, หลักทฤษฎีบท: หลักการวิเคราะห์ระบบราชทัณฑ์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์, 2545), น. 197-201.

3.1.3 วัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิต

“The Object of all punishment which is rightly inflicted should be either to improve or benefit the subject or else make him an example to others, who will be deterred by the sight of his sufferings and reform their own conduct.”⁴³

Plato

วัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่รัฐใช้เป็นเหตุผลข้ออ้างพื้นฐานในการสร้างความชอบธรรมว่าเหตุใดรัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีหรือคงไว้ซึ่งโทษประหาร ในการทำความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิต ควรที่จะทำความเข้าใจเรื่องหลักการหรือวัตถุประสงค์ของรัฐในการลงโทษโดยทั่วไปก่อน ซึ่งมีดังนี้คือ⁴⁴

1. การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นตามหลักตาต่อตาฟันต่อฟัน (An eye for an eye, a tooth for a tooth) ในสมัยก่อนใครถูกทำร้ายเช่นใดก็มีสิทธิแก้แค้นเอาคืนกับผู้ที่ละเมิดนั้นในแบบเดียวกัน ต่อมาจึงมีรัฐเป็นตัวกลางกระทำการแทนคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเพื่อความยุติธรรมและป้องกันไม่ให้เกิดการแก้แค้นกันเองอย่างไม่จบไม่สิ้น การลงโทษตามหลักการนี้มีความเชื่อว่า เมื่อมีคนถูกทำร้าย เขาผู้นั้นก็ย่อมต้องอยากแก้แค้นเอาคืน ซึ่งปฏิกิริยาตอบโต้การถูกละเมิดที่เรียกว่าการแก้แค้นนี้เป็นสัญชาตญาณที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนเช่นเดียวกับสัตว์อื่น⁴⁵

2. การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนความผิดที่ได้กระทำลงไป (Retribution) หลักการลงโทษนี้คานท์ (Kant) ได้กล่าวว่าการลงโทษควรเป็นไปเพื่อการลงโทษเท่านั้น การลงโทษต้องอยู่คู่กับการกระทำความผิดและมีสัดส่วนความหนักเบาของการลงโทษเท่ากับความผิดที่ได้กระทำ การใช้การลงโทษเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อื่นได้นั้นทำไม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ต่อตัวผู้ที่กระทำความผิด หรือต่อสังคมก็ตาม เนื่องจากบุคคลควรถูกปฏิบัติในฐานะบุคคลไม่ใช่เครื่องมือเพื่อการ

⁴³ Thorsten Sellin, *The Penalty of Death*, pp. 3-4.

⁴⁴ ไชยเจริญ สันติศิริ, คำบรรยาย อาชญาวิทยาและทัณทวิทยา, (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ไทยพิทยา, 2506), น. 8.; Thorsten Sellin, *The Penalty of Death*, p. 3. ;เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ, “ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่,” น. 3-9. และ ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 2.

⁴⁵ ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 40.

ใด ๆ⁴⁶ อย่างไรก็ตามคานท์ได้ให้ข้อยกเว้นในการลดหย่อนโทษไว้ 2 ประการคือ 1. ถ้าการลงโทษกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนจนเกินไป และ 2. ถ้าการลงโทษทำให้ประชากรของรัฐลดจำนวนลงจนเกินควร⁴⁷

เฮเกล (Hegel) มีความคิดเห็นเหมือนคานท์ตรงที่เขาเห็นด้วยว่า ผู้กระทำความผิดสมควรได้รับการลงโทษเท่ากับสิ่งที่เขากระทำลงไป เนื่องจากพวกเขากระทำความผิดในฐานะที่เป็นตัวกระทำที่มีอิสระและมีเหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำความผิด ดังนั้นการลงโทษที่น้อยกว่าที่พวกเขาสมควรได้รับนั้น ไม่เพียงเป็นการไม่เคารพสิทธิในการเลือกของพวกเขาเท่านั้น แต่ยังเป็นการปฏิบัติที่ดูราวกับเห็นพวกเขาเป็นสัตว์หรือคนวิกลจริต⁴⁸ อย่างไรก็ตามถ้าพวกเขามีปัญหาทางด้านสภาวะทางจิต เฮเกลเสนอว่าในการพิจารณาการลงโทษนั้น สมควรที่จะนำเรื่องสภาวะทางจิต หรือสภาวะแวดล้อมของผู้กระทำความผิดมาพิจารณาประกอบด้วย เพราะเมื่อมีสภาวะทางจิตที่ไม่ปกติ หรืออยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงไม่กระทำความผิดได้

ย่อมมีเหตุสมควรให้ลดหย่อนโทษ⁴⁹

แนวคิดที่ว่าควรคำนึงถึงสภาวะทางจิตใจของผู้กระทำความผิด ในการพิจารณาการลงโทษนี้ ก็ได้กลายมาเป็นหลักสากลที่จะไม่ทำการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีสภาวะทางจิตบกพร่อง หรือคนวิกลจริต⁵⁰ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 248 ที่บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตเกิดวิกลจริตก่อนประหาร ให้รอการประหารชีวิตไว้ก่อนจนกว่าผู้นั้นจะหาย ขณะทุเลาการประหารชีวิตอยู่นั้นศาลมีอำนาจยกมาตรา 46 (2) แห่งกฎหมายลักษณะอาญามาบังคับ” คือ “ถ้าผู้วิกลจริตนั้นหายภายหลังหนึ่งปีนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต”

⁴⁶ David E. Cooper, “Hegel’s theory of punishment,” In Hegel’s Political Philosophy: Problems and Perspectives, ed. Z. A. Pelczynski (Cambridge: Cambridge University Press, 1971), p.154.

⁴⁷ เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ, “ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่,” น. 6.

⁴⁸ David E. Cooper, “Hegel’s theory of punishment,” In Hegel’s Political Philosophy: Problems and Perspectives, p.153.

⁴⁹ ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 3.

⁵⁰ เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ, “ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่,” น. 86.

อุททิศ แสตนโกติก กล่าวถึงการที่ผู้กระทำความผิดมีสภาวะทางจิตใจที่เป็นปรกติสมควรที่จะได้รับการลงโทษตามเจตนาและผลแห่งเจตนาว่า “คนเราทุกคนย่อมอยากมีอิสระที่จะทำอะไร ๆ ได้ตามใจชอบ กฎหมายเป็นเสมือนกรอบบังคับให้เราประพฤติ เมื่อมีการกระทำผิดซึ่งเป็นการละเมิดกฎหมาย ผู้กระทำก็ได้รับความพอใจจากการที่ได้สลัดความผูกพันในอันที่จะต้องปฏิบัติตามกรอบนั้น แต่คนอื่นก็ได้รับความพอใจเช่นกันว่า แม้ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์จากการที่ได้กระทำตามใจชอบของเขา แต่ก็ต้องถูกลงโทษเป็นการทดแทนตามสัดส่วน จึงทำให้ผู้อื่นไม่กล้ากระทำฝ่าฝืนกฎหมายต่อไป”⁵¹ ซึ่งนอกจากจะถูกลงโทษตามสัดส่วนที่ได้กระทำความผิด ยังมีผลต่อสังคมในการยับยั้งไม่ให้ผู้อื่นกระทำความผิดที่จะได้กล่าวถึงในข้อถัดไป

การลงโทษเพื่อการทดแทนนี้มีหลักอยู่ที่การลงโทษต้องได้สัดส่วนความหนักเบาที่พอดีกับความผิดที่ได้กระทำลงไป แต่อย่างไรก็ตามคำถามที่น่าจะเกิดกับทุกคนก็คือการวัดสัดส่วนการกระทำความผิดกับการลงโทษทำได้จริงหรือ และการลงโทษแบบนี้ไม่คำนึงถึงผลทางสังคม ดังนั้นไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะมีอันตรายต่อสังคมอย่างไร แต่เมื่อรัฐ “คิด” ว่าเขาได้รับการลงโทษตามสัดส่วนแห่งความผิดนั้นแล้วก็ต้องปล่อยตัวไป

3. การลงโทษเพื่อเป็นการป้องปราม (Deterrence) เป็นการลงโทษเพื่อการป้องกันไม่ให้ผู้อื่นกระทำความผิดในแบบเดิมซ้ำอีก ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เพลโตเห็นด้วย โดยเพลโตกล่าวให้การสนับสนุนให้ลงโทษด้วยวิธีการใด ๆ ก็ได้ (use absolutely any means) เพื่อที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกเกลียดความไม่ชอบธรรมในสังคม และยอมรับในความชอบธรรมที่แท้จริง แต่เพลโตก็ไม่เห็นด้วยที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่พวกเขาได้กระทำเพราะความผิดนั้นเป็นความผิดที่ได้กระทำไปแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วย่อมแก้ไขให้ดีขึ้นไม่ได้ ดังนั้นจึงควรลงโทษเขาด้วยการคิดถึงอนาคต ซึ่งอาจจะใช้วิธีการลงโทษให้หนักกับผู้กระทำความผิด เพื่อว่าผู้กระทำความผิดนั้นและผู้ที่ได้รู้เห็นถึงการลงโทษจะเกิดความกลัวไม่กล้ากระทำความผิดเช่นเดียวกันนั้นอีก⁵²

การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิม ที่เชื่อว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นจากการที่กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ เนื่องจากผู้คนมีเหตุมีผลในการคิด และมีเจตจำนงอิสระ ดังนั้นผู้คนจึงเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำความผิดได้ และเมื่อผู้คนเห็นว่ากฎหมายมีความอ่อนแอและมีความไม่แน่นอนในการบังคับใช้

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, น. 3.

⁵² Thorsten Sellin, *The Penalty of Death*, p. 4. และเยาวลักษณ์ ศรีเพ็ญ, “ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่”, น. 4.

กฎหมาย ผู้คนจึงไม่เกรงกลัวกฎหมายและไม่กลัวการลงโทษที่จะได้รับ พวกเขาเลือกที่จะเสี่ยงกระทำความผิดและได้รับผลประโยชน์มากกว่าที่จะยอมทำตามกฎหมาย⁵³

ดังนั้นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์นี้ จึงต้องเป็นการลงโทษที่ทำให้ผู้ที่กระทำความผิดรู้สึกถึงผลร้ายของการลงโทษ และรู้สึกว่าการกระทำความผิดนั้นไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่อย่างใด คือเมื่อบทลงโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับบวกกับมาตรการการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็งก็ยอมทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับบทลงโทษที่ร้ายแรง ได้รับความเจ็บปวดมากกว่าความพอใจในการกระทำความผิด เมื่อนั้นพวกเขาก็จะหลีกเลี่ยงไม่กระทำความผิด⁵⁴

อย่างไรก็ตามการลงโทษแบบนี้ ไม่ได้คำนึงถึงผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษไปแล้วว่าเมื่อพ้นโทษไปแล้วผู้กระทำความผิดยังต้องการความช่วยเหลืออื่นใดอีกหรือไม่ ทั้งในเรื่องการยังชีพและในการเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือปฏิกิริยาที่ผู้คนในสังคมจะมีต่อผู้กระทำความผิด⁵⁵

4. การลงโทษเพื่อการปรับปรุงแก้ไข (Reformation) เป็นการลงโทษเพื่อปรับแก้นิสัยและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดไม่ให้หวนกลับไปทำความผิดอีก คือเป็นการพยายามทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถยับยั้งใจตัวเองไม่ให้คิดหรือไม่ให้กระทำความผิดอีก⁵⁶ นอกจากนี้แล้วยังมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางไม่ดีให้กลายเป็นพฤติกรรมที่ดี โดยลักษณะของการลงโทษและวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องมึลักษณะที่เป็นการบำบัดและแก้ไขพฤติกรรมการกระทำความผิด และวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้จะเป็นเครื่องกำหนดให้ผู้กระทำความผิดนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม เมื่อพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเปลี่ยนพวกเขาก็อาจจะรู้สึกพอใจในตนเองมากขึ้น สังคมก็จะปลอดภัยยิ่งขึ้นด้วย⁵⁷

วิธีในการปรับแก้นิสัยและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดมีหลักการคือ ไม่ทำลายคุณลักษณะที่ดีของผู้กระทำความผิดโดยการส่งเสริมให้มีการปล่อยตัวก่อนกำหนด ซึ่งอาจเป็นการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ หรือถ้าเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงก็อาจจะใช้การเตือน หรือการใช้โทษปรับแทนการกักขัง และในระหว่างที่ผู้กระทำความผิดถูกคุมขังก็ส่งเสริมพวกเขาด้วยการให้การศึกษอบรมทางอาชีพ และศีลธรรม เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวก็ต้องช่วยให้พวก

⁵³ นที จิตสง่า, หลักทฤษฎีโทษ: หลักการวิเคราะห์ระบบราชทัณฑ์, น. 25-26.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁵ ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 5.

⁵⁶ Thorsten Sellin, The Penalty of Death, pp. 4-5.

⁵⁷ ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 5-6.

เขาเข้ากับสภาพแวดล้อมหลังจากพ้นโทษ หรือแก้ไขสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะครอบครัวของผู้กระทำความผิดเพื่อให้พวกเขาสามารถปรับความเข้าใจและปรับตัวเข้าหากันได้

5. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้อีก (Incapacitation) เป็นการลงโทษเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกระทำความผิดได้อีก การลงโทษเพื่อการนี้ได้แก่ การลงโทษประหารชีวิต การจำคุกตลอดชีวิต หรือการจำคุกระยะยาว ซึ่งการลงโทษประหารชีวิตเป็นวิธีที่ชัดเจนที่สุดที่แสดงว่า ได้ตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกระทำความผิดได้อีก ส่วนการจำคุกตลอดชีวิต หรือการจำคุกระยะยาว ในทางปฏิบัตินั้นมักจะใช้แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำความผิดประกอบด้วยกัน⁵⁸ แต่การจำคุกตลอดชีวิตที่ต่อมาได้รับการลดหย่อนโทษ หรือการจำคุกระยะยาวที่ต่อมาได้รับการปล่อยตัวนั้น ไม่มีหลักประกันหรือเครื่องยืนยันใดที่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่า ผู้กระทำความผิดจะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำเดิมอีก

จากจุดมุ่งหมายของการลงโทษโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่าการลงโทษประหารชีวิตเป็นการลงโทษเพียงรูปแบบเดียวที่ไม่สามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการลงโทษที่กล่าวมาได้แล้วทุกข้อ เนื่องจากการลงโทษประหารชีวิตคือการลงโทษด้วยการที่รัฐทำการ “กำจัด” ผู้ที่กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมด้วยวิธีการ “ฆ่า” เมื่อรัฐได้ทำการฆ่าหรือลงโทษประหารชีวิตผู้ที่กระทำความผิดไปแล้วก็ย่อมไม่มีผู้กระทำความผิดที่ไหนให้รัฐได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมต่อไป⁵⁹

จากวัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิตที่รัฐทำการ “กำจัด” ผู้ที่กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมด้วยวิธีการ “ฆ่า” นั้น เบกกาเรีย (Beccaria) ไม่เห็นด้วยโดยได้โต้แย้งว่า ถึงแม้ว่ารัฐจะใช้เหตุผลข้ออ้างอันใดก็ตามในการลงโทษประหารชีวิตนั้น การลงโทษประหารชีวิตก็เป็นการลงโทษที่ไม่ถูกต้องมาแต่แรกแล้ว เพราะในการก่อตั้งรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยและการบัญญัติกฎหมายเพื่อดูแลความสงบสุขในสังคมนั้น ผู้คนเพียงแต่เสียสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น ผู้คนไม่ได้มอบสิทธิหรือทางเลือกในการฆ่าตัวเองให้กับรัฐ⁶⁰

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน., น. 6-7.

⁵⁹ Thorsten Sellin, *The Penalty of Death*, pp. 5-6.

⁶⁰ Cesare Beccaria, “On Crimes and Punishments,” In *Classics of Criminology*, p. 209.

นอกจากนี้แล้วเบกกาเรียยังได้กล่าวว่า การลงโทษที่รุนแรงนั้นไม่ได้มีผลในการยับยั้งป้องกันไม่ให้ผู้คนกระทำความผิดมากเท่ากับความเร็วและแน่นอนในการลงโทษ⁶¹ ซึ่งวิธีการที่สำคัญและได้ผลในการป้องกันอาชญากรรมที่ดีที่สุดตามความเห็นของเบกกาเรียคือ การเชื่อมโยงความคิดเรื่องอาชญากรรมเข้ากับการลงโทษด้วยการลงโทษที่แน่นอนและรวดเร็ว กล่าวคือเมื่อใดที่ผู้คนเกิดความคิดเรื่องการประกอบอาชญากรรม สิ่งที่จะเกิดต่อมาในความคิดของพวกเขาก็คือ ภาพของการถูกลงโทษ⁶² ซึ่งผลการวิจัยในวารสารราชทัณฑ์⁶³ ก็ได้ผลไปในทางเดียวกับแนวคิดของเบกกาเรีย ผลการวิจัยสรุปว่ามี 3 ตัวแปรในการยับยั้งการกระทำความผิด คือ ความรวดเร็ว ความรุนแรง และความแน่นอนในการลงโทษ ผลการวิจัยปรากฏว่าความเร็วและความแน่นอนในการลงโทษมีผลในการยับยั้งการกระทำความผิดมากกว่าการใช้การลงโทษที่รุนแรง ดังนั้นการวิจัยจึงสรุปว่า การลงโทษประหารชีวิตไม่ได้มีผลทำให้เกิดการยับยั้งไม่ให้ผู้คนกระทำความผิดมากเท่ากับการลงโทษที่รวดเร็ว และความแน่นอนในการลงโทษ

จากความหมายและวัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิตที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีความพยายามในการจำกัดอำนาจและการใช้ความรุนแรงของรัฐต่อผู้คนในรัฐมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยนักคิดอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิมที่กล่าวว่า “ไม่มีอาชญากรรมเมื่อปราศจากกฎหมาย” แต่ถ้ามีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย ไม่ว่าใครกระทำความผิดก็ต้องได้รับโทษเหมือนกัน⁶⁴ รัฐจึงใช้เหตุผลข้ออ้างจากแนวคิดดังกล่าวร่วมกับเรื่องความจำเป็นที่สังคมจะต้องมีผู้ปกครองเพื่อทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและเกิดเป็นรัฐในที่สุด ดังนั้นการลงโทษประหารชีวิตโดยที่รัฐใช้เหตุผลข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมว่า รัฐมีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษประหารชีวิตผู้กระทำความผิด ในกรณีนี้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่อาจแก้ไขพฤติกรรมการกระทำผิดนั้นได้ เมื่อไม่มีบุคคลผู้ที่เป็นภัยต่อสังคม สังคมก็จะมีแต่ความสงบสุข

⁶¹ ความรวดเร็วและแน่นอนในการลงโทษตามแนวคิดของเบกกาเรียและสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม หมายถึงหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นธรรมในการตัดสินลงโทษผู้ที่กระทำความผิด รวมไปถึงระยะเวลาที่ใช้ในการตัดสินคดีของศาลก็ต้องมีความรวดเร็ว

⁶² Cesare Beccaria, “On Crimes and Punishments,” In *Classics of Criminology*, pp. 211-212. และสุดสงวน สุธีสร, *อาชญาวิทยา*, น. 43.

⁶³ วิทยา สุริยวงค์, “สิทธิมนุษยชน โทษประหารชีวิต กว่าจะแก้ก็สาย...เกินแกง,” *วารสารราชทัณฑ์* ปีที่ 48 ฉบับที่ 1 (2543): 48-49.

⁶⁴ สุดสงวน สุธีสร, *อาชญาวิทยา*, น. 3.

อย่างไรก็ตามจากข้อสรุปผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องผลที่จะตามมาของการลงโทษประหารชีวิตกับข้ออ้างของรัฐในการลงโทษประหารชีวิต ผลการวิจัยนั้นแสดงให้เห็นว่าผลของการลงโทษประหารชีวิตนั้น ไม่ได้ทำให้อาชญากรรมในสังคมลดน้อยลงมากเท่ากับการลงโทษที่รวดเร็วและแน่นอน และการประหารชีวิตยังเป็นการลงโทษที่ไม่สามารถแก้ไขหรือเรียกคนตายให้ฟื้นคืนชีวิตได้⁶⁵ เมื่อเปรียบเทียบกับข้ออ้างของรัฐที่ว่ารัฐมีความจำเป็นที่จะต้อง “กำจัด” ผู้กระทำความผิดที่ไม่อาจแก้ไขพฤติกรรมการกระทำผิดนั้น เพื่อว่าสังคมจะได้มีความสงบสุข กับผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการลงโทษประหารชีวิตไม่ได้ทำให้อาชญากรรมในสังคมลดน้อยลง ดังนั้นสิ่งที่เราควรพิจารณาก็คือทางออกที่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาอาชญากรรมในสังคมได้ ซึ่งก็นำไปสู่การพิจารณาทางเลือกในลักษณะอื่นนอกเหนือไปจากการลงโทษประหารชีวิต

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา⁶⁶ เป็นการนำเสนอแนวคิดที่ให้ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรม ไม่ให้กระบวนการยุติธรรมถูกผูกขาดโดยรัฐจนเกินไป เพราะนอกจากกระบวนการยุติธรรมแบบนี้ จะมุ่งเน้นที่การนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้แล้วยังมีแนวโน้มที่จะใช้มาตรการการลงโทษที่รุนแรงต่อผู้ที่กระทำความผิด เนื่องจากรัฐมองว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นเป็นเรื่องที่กระทำต่อรัฐและทำให้รัฐได้รับความเสียหาย โดยลืมที่จะให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มีแนวคิดที่ว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นกระทบต่อความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ที่กระทำความผิด ผู้เสียหายหรือเหยื่อ และชุมชน ดังนั้นจึงควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้นเข้ามามีบทบาทและร่วมกันหาทางแก้ไข และนำความสมานฉันท์และความสงบสุขกลับคืนมาสู่ชุมชนอีกครั้ง⁶⁶

⁶⁵ เพราะแม้แต่อธิบดีกรมราชทัณฑ์เองก็ยังออกมายอมรับว่ามีผู้บริสุทธิ์ต้องโทษเพราะไม่มีโอกาสพิสูจน์ความจริงและต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม และดำเนิน “โครงการช่วยเหลือทางกฎหมายกับผู้ต้องขัง” โปรดดู สก๊อปหน้า 1, “คืนความเป็นธรรม “นักโทษแพะ” สอนวิธีต่อสู้คดี,” เดลินิวส์ (8 กุมภาพันธ์ 2550): 1-2.

⁶⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิด,” ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, บรรณาธิการโดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (กรุงเทพฯ: สกว., 2545), น. 6-8.

3.2 รูปแบบการลงโทษประหารชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในกระบวนการพัฒนา

สู่ความเป็นอารยะในสังคมไทย

แม้ว่ารัฐจะมีอำนาจอันชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงผ่านการลงโทษประหารชีวิต ดังที่ได้อธิบายไปแล้วนั้น คำถามที่ตามมาก็คือทำไมรัฐไทยจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตถ้ารัฐไทยมีอำนาจในการลงโทษผู้คนที่กระทำความผิดผ่านกระบวนการสร้างความชอบธรรมที่ผู้คนในสังคมยอมรับ โจนาธาน เฟลทเชอร์ (Jonathan Fletcher) กล่าวถึงงานของอีเลียส (Elias) ในการอธิบายกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะว่าเป็นการพัฒนาความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนในเรื่องต่าง ๆ และการพัฒนานั้นนำไปสู่ “ความดีกว่า” โดยการเปรียบเทียบแข่งขันและการผสมผสานกันระหว่างสังคม ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้จากระดับความก้าวหน้าทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีกว่าหรือความเป็นอารยะนี้ อาจจะใช้เวลาในการค่อย ๆ แทรกซึมไปทั่วทั้งสังคม แต่จะเป็นไปในลักษณะที่ชนชั้นสูงทางสังคมมีบทบาทและอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของชนชั้นที่อยู่ต่ำกว่า⁶⁷

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตทั้ง 3 รูปแบบคือ การตัดศีรษะ ยิงเป้า และฉีดยาพิษที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ต่างกัน แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะในสังคมไทย โดยรัฐมีการปรับเปลี่ยนตัวเองตลอดจนวิธีการใช้อำนาจและความรุนแรง โดยกำหนดสถานภาพของตัวเอง จากการเปรียบเทียบกับสังคมโลกภายนอกที่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ มากกว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 สยามรัฐต้องการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นอารยะไม่ให้ล้าหลัง และป้องกันไม่ให้ตนเองตกเป็นเมืองขึ้น โดยเปรียบเทียบตัวเองกับเจ้าลัทธิอาณานิคมและประเทศในยุโรป

ต่อมาภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปีพ.ศ. 2475 สยามรัฐก็แสวงหาสถานภาพของตัวเอง เพื่อพัฒนาประเทศสู่ความเป็นอารยะโดยเปรียบเทียบตัวเองกับประเทศในภูมิภาคซึ่งถือว่ายังไม่เจริญกับประเทศที่เจริญแล้วอย่างประเทศในยุโรป และญี่ปุ่น ปัจจุบันประเทศไทยก็ยังคงเปรียบเทียบสถานภาพของตัวเองกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกโดยถือว่าตัวเองเป็นประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งในสังคมโลกที่เรียกว่าสหประชาชาติ

⁶⁷ Jonathan Fletcher, *Violence and Civilization: An Introduction to the Work of Norbert Elias* (Cambridge: Polity Press, 1997) p. 15, 45.

ในกระบวนการการพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยะในสังคมไทย รัฐไทยมีนโยบายและกระบวนการในการสร้างชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์แต่ละยุคสมัย เมื่อเหตุผลข้ออ้างที่ใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป รูปแบบการแสดงออกของอำนาจและความรุนแรงของรัฐจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังจะเห็นได้จากรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตก็เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบันดังนี้

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปฏิรูปการปกครองและยกเลิกระบบไพร่และเลิกทาส ทำให้ความสัมพันธ์แบบนายบ่าว (ที่คนทุกคนต้องมีนายและต้องสังกัดกับมูลนายคนใดคนหนึ่ง) ถูกทำลายลง เกิดเป็นความรู้สึกผูกพันและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ถือเป็นเจ้าเหนือหัวแทน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเป็นชาติหรือความรู้สึกว่าเป็นหนึ่งเดียวกันในรัฐสมัยใหม่ โดยอิงกับแนวคิดในเรื่องรัฐสมัยใหม่ที่ต้องมีศูนย์กลางเพียงแห่งเดียว ภายในอาณาเขตที่แน่นอน และเนื่องจากรัฐไทยในสมัยนั้น ต้องเผชิญกับการคุกคามจากประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลาย ดังนั้นรัฐไทยจึงต้องก้าวเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะ โดยทำการปฏิรูปการปกครองและปรับปรุงระบบกฎหมายโดยเอาแบบอย่างจากประเทศเจ้าอาณานิคมในสมัยนั้น

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการดำเนินนโยบายการสร้างชาติอย่างจริงจัง โดยการสร้างคนไทยหรือความเป็นคนไทย โดยเลือก “สิ่งที่ดี” จากวัฒนธรรมของประเทศในยุโรปมาปรับประยุกต์ และครอบทับลงไปในวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย เพื่อใช้เป็นกุศโลบายในการลดทอนความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม และเชื้อชาติ ในราชอาณาจักรไทย อย่างไรก็ตาม “สิ่งที่ดี” ที่เลือกรับมาเป็นแบบอย่างในการสร้างความเป็นไทยนี้ไม่ได้มีการให้ความหมายของ “สิ่งที่ดี” นั้นไว้อย่างชัดเจน การสร้างชาติในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้นเป็นแบบอภิชนหรือชนชั้นสูงแนววิกตอเรียที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของชาติ⁶⁸

หลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ก็มีความพยายามในการสร้างชาติไทยและความเป็นไทยขึ้นอีกครั้งหนึ่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยอาศัยแนวคิดเรื่องชาตินิยมแบบ New Nation High Culture เป็นแบบในการสร้างประเทศไทย คือทำการตัดวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ไม่ทันสมัยบางอย่างออกไปและเอาวัฒนธรรมใหม่ที่ทันสมัย และเป็นที่ยอมรับในอารยะประเทศในสมัยนั้นใส่เข้ามาแทน⁶⁹

⁶⁸ Thongchai Winichakul, *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation*, (Honolulu: University of Hawaii, 1994), p. 3. และ ธีรยุทธ บุญมี, *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร, 2546), น. 104.

⁶⁹ ธีรยุทธ บุญมี, *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*, น. 107.

จะเห็นได้ว่านโยบายการสร้างชาติ โดยการให้คำจำกัดความของคำว่าชาติไทย ความเป็นไทย และความเป็นคนไทยในสังคม ที่รัฐใช้เพื่อเป็นแนวทางหรือเครื่องมือในการใช้อำนาจนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและตามสถานการณ์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย ดังนั้นการให้คำจำกัดความของคำว่าชาติไทย ความเป็นไทย และความเป็นคนไทยจึงขึ้นอยู่กับว่าผู้นำในขณะนั้นจะมีความคิดหรืออุดมการณ์ในเรื่องชาติและความเป็นไทยอย่างไร และสามารถใช้นโยบายนั้นเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองต่อรัฐอย่างไร

กัลตุง กล่าวว่า เรื่องความเจริญและความมีอารยะระดับโลก (Global Civilization) นั้น ถ้ามองในแง่บวกก็จะเห็นว่าโลกมีการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะด้วยความเจริญที่แพร่ไปยังทุก ๆ ที่ทั่วโลกพร้อมกับการพยายามทำให้โลกมีมาตรฐานในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่แต่ละท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรมภาษาตลอดจนความเชื่อที่แตกต่างกัน⁷⁰ ในสังคมไทยซึ่งถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกโดยเริ่มตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นก็ใช้วิธีในเชิงบวกนี้ในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะของตนเองโดยเปรียบเทียบตัวเองกับประเทศอื่น ๆ⁷¹

3.2.1 สมัยรัชกาลที่ 5 และปัญหาสิทธินอกอาณาเขต

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การลงโทษประหารชีวิตส่วนใหญ่ มักจะใช้ดาบในการตัดคอกนักโทษซึ่งเรียกว่ากุดหัว⁷² และมีการทรมานนักโทษก่อนการประหาร ต่อมาภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จกลับจากการประพาสยุโรป

⁷⁰ Johan Galtung, Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization, pp. 3, 6-7.

⁷¹ แต่ถ้ามองในแง่ลบก็จะเห็นว่าแนวคิดที่แพร่หลายไปพร้อม ๆ กับเรื่องความเจริญและความมีอารยะของโลกก็คือแนวคิดเรื่อง Singularism และ Universalism ที่ทำให้เกิดการเลือก ซึ่งการเลือกนั้นก็นำมาซึ่งสงครามและการใช้ความรุนแรง

⁷² นอกจากการลงโทษประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะด้วยดาบแล้วยังมีการลงโทษประหารชีวิตตามพระไอยการกะบดศึก 21 สถาน สำหรับผู้ร้ายที่ร้ายยิ่งกว่าโจร ในกฎหมายตราสามดวง ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นของบทนี้ และการลงโทษประหารชีวิตเจ้านายเชื้อพระวงศ์ โดยใช้ท่อนจันทน์ ซึ่งเป็นการประหารชีวิตที่สงวนไว้ใช้เฉพาะสำหรับพระมหากษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์เท่านั้น ไม่ใช่การประหารชีวิตคนธรรมดาสามัญทั่วไป ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ รายละเอียดเพิ่มเติมโปรดดู ปราบินทร์ เครือทอง, การสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2544).

จึงได้สั่งให้ยกเลิกกฎจารีตนครบาลใน ร.ศ. 115 หรือเมื่อ พ.ศ. 2439 ห้ามมิให้มีการทรมานนักโทษ ประหารด้วยวิธีที่โหดร้ายทารุณ ด้วยทรงเห็นว่าการกระทำดังกล่าวจะทำให้ประเทศถูกมองว่า ป่าเถื่อน และจะส่งผลเสียต่อประเทศในภายหน้าที่ความเจริญจากนานาอารยประเทศจะ หลั่งไหลเข้ามา⁷³

ต่อมาสยามรัฐจำเป็นต้องเร่งทำการปฏิรูปกฎหมาย เนื่องจากปัญหาเรื่องสิทธิสภาพนอก อาณาเขตของคนในบังคับของต่างชาติ⁷⁴ จึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) และการลงโทษประหารชีวิตโดยการตัดศีรษะด้วยดาบจึงได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมาย นั้นเป็นครั้งแรก⁷⁵ เพราะเมื่อสยามมีกฎหมายที่เป็นที่เชื่อถือของนานาอารยประเทศ รัฐบาลสยาม จึงได้ทำการเจรจาให้นานาอารยประเทศยกเลิกการใช้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต เช่น การทำ สัญญากรุงเทพฯ (พ.ศ. 2452) โดยอังกฤษยอมยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและอำนาจสูงสุด ในสยาม ให้สยามสามารถพิจารณาตัดสินคดีความได้ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 กับ คนในบังคับของอังกฤษ เพื่อแลกกับสิทธิการปกครองและบังคับบัญชาทั้งหมดของสยามเหนือไทร บุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิส รวมทั้งเกาะใกล้เคียงให้อังกฤษ⁷⁶

3.2.2 สมัยรัชกาลที่ 7 คณะราษฎร และการสร้างชาติไทย

การปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้สถาปนาการปกครองระบอบกษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญขึ้น ซึ่งเป็นการสิ้นสุดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2477 รัฐบาลในสมัยนั้นได้แก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 13 เปลี่ยนวิธีการลงโทษประหารชีวิต

⁷³ เอกกรงค์ ภาณุพงษ์, ตำนานโทษประหาร, (กรุงเทพฯ: สยามอินเตอร์บุ๊ค, 2547), น. 31.

⁷⁴ ดิเรก ชัยนาม, การสิ้นสุดแห่งสภาพนอกอาณาเขตในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 30, (ที่ระลึกวันคล้ายวันสถาปนาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ครบรอบ 55 ปี วันที่ 14 มิถุนายน 2547) และพระราชปรารภ ใน กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, (กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2530), น. 3-4.

⁷⁵ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, น. 14.

⁷⁶ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ความรุนแรงกับการจัดการ “ความจริง” : ปัตตานีในรอบกึ่งศตวรรษ,” (กรุงเทพฯ: รายงานวิจัย สกว., 2545), น. 60 (อัคราณา)

จาก “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต ท่านให้เอามันไปตัดศีรษะ” มาเป็น “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต ท่านให้เอาไปยิงเสียให้ตาย”⁷⁷

นอกจากจะได้มีการแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 13 ยังได้มีการแก้มาตรา 14 ที่บัญญัติไว้ว่า “ถ้าจะลงอาญาประหารชีวิตแก่ผู้ใด ท่านให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาเสียก่อน ต่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้วจึงให้นำตัวมันไปประหารชีวิต ณ ตำบลและเวลาที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการนั้นจะเห็นสมควร” ได้ถูกแก้ไขโดยรัฐบาลให้ตัดข้อความที่ขีดเส้นใต้ ออกและให้คงข้อความที่เหลือคือ “ถ้าจะลงอาญาประหารชีวิตแก่ผู้ใด ท่านให้เอาตัวไปประหารชีวิต ณ ตำบลและเวลาที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการนั้นจะเห็นสมควร...”⁷⁸ ซึ่งเป็นการพยายามที่ไม่ปิดบังในการที่จะลดทอนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลง

การตัดข้อความซึ่งแสดงถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ว่าเมื่อจะประหารชีวิต ผู้ใดก็ให้กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตก่อน นอกจากกฎหมายอาญาที่จะทำอะไรลายฐานอำนาจและความชอบธรรมในการลงโทษประหารชีวิตแบบเดิมที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของชีวิตในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ออกไปจากสังคมไทย แล้วแทนที่ด้วยกระบวนการใช้อำนาจแบบใหม่ที่รัฐสามารถนำมากล่าวอ้างในการสร้างความชอบธรรมได้ ซึ่งคือกฎหมายรัฐธรรมนูญ

การเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษประหารจากตัดศีรษะมาเป็นการยิงเป้า โดยรัฐบาลให้เหตุผลว่านอกจากจะเป็นวิธีที่ประหยัดแล้วยังไม่เป็นที่น่าสยดสยองมากนัก⁷⁹ ส่วนหนึ่งยังเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายการสร้างชาติในช่วงนี้ คือตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 2470 ถึงต้นทศวรรษที่ 2480 คือในสมัยรัชกาลที่ 6 และต่อเนื่องมาถึงในสมัยรัชกาลที่ 7 คือการกำหนดสถานภาพความ

⁷⁷ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, น. 14.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 15. ; “รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๙/๒๔๗๗ สมัยวิสามัญ สมัยที่ 2 วันจันทร์ที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477.” ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา. (กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขานุการสภาผู้แทนราษฎร, 2477), น. 547. และ คำพูน บุญทวี, เพศฆาตผู้ฆ่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 68-72.

⁷⁹ แต่เมื่อมีการออกเป็นกฎหมายโดยคำสั่งของนายกรัฐมนตรี โดยกล่าวในย่อหน้าแรกว่า “โดยที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477 ผ่านร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2477 (ฉบับที่ 6) และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงเห็นชอบด้วย” แต่ไม่บอกเหตุผลแต่ประการใด โปรดดู กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127. (กรุงเทพฯ : สุทรไพศาล, 2530), น. 162. และ คำพูน บุญทวี, เพศฆาตผู้ฆ่าคนไม่ผิดกฎหมาย, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ปิยะเชียน, 2544), น. 70.

เป็น “ชาติไทย” ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการสร้างประเทศไทยให้เป็นประเทศมหาอำนาจในเขตแหลมทอง⁸⁰ โดยการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญและความมีอารยธรรมตามแบบอภิชนแนววิกตอเรียของอังกฤษ ผ่านทางการศึกษาสมัยใหม่ ที่ทำให้เกิดความรู้สึกรู้ว่าการลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบนั้นเป็นการลงโทษที่ล่าช้าและป่าเถื่อน

3.2.3 ปัจจุบัน สังคมไทย สังคมโลก และสิทธิมนุษยชน

ปัจจุบันการลงโทษประหารชีวิตของไทยได้เปลี่ยนจากวิธี “เอาไปยิงเสียให้ตาย” มาเป็นวิธี “ฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย” เนื่องมาจากการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศ ตามข้อตกลงของสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Convention on Civil and Political Rights 1996)⁸¹ ที่กำหนดห้ามมิให้ลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายทารุณในวันที่ 29 ตุลาคม 2539 ข้อตกลงนี้มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตให้มีความรุนแรงน้อยที่สุดตามข้อตกลงดังกล่าว

การที่ประเทศไทยได้เลือกวิธีการดำเนินการลงโทษประหารโดยการฉีดยาพิษของสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ เนื่องจากเหตุผลที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่มีการลงโทษประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษ และเป็นประเทศที่เป็นตัวตั้งตัวดีและมีอิทธิพลทางการเมืองสูงในเรื่องสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยอิงตัวเองกับสหรัฐอเมริกาในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะของไทยในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตให้ดูเหมือนกับว่ามีความเป็นอารยะและมนุษยธรรมมากขึ้นนี้ ทำให้รัฐไทยในปัจจุบันสามารถใช้อำนาจและความรุนแรงจัดการกับสังคมได้มากและอย่างแยบยลขึ้น

แม้ว่าความรุนแรงที่ปรากฏในรูปแบบวิธีการลงโทษประหารชีวิตจะลดลง คือเปลี่ยนจากวิธีการยิงเป้าเป็นการฉีดยาพิษซึ่งดูเหมือนจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยกว่า แต่เมื่อพิจารณาความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ปรากฏในรูปของนโยบายของรัฐบาลในปีเดียวกันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิต ความรุนแรงเชิงโครงสร้างไม่ได้ลดลงเลยจาก

⁸⁰ สายชล สัตยานุรักษ์, ชาติไทยและความเป็นไทยโดยหลวงวิจิตรวาทการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2545), น. 61-62.

⁸¹ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, “คุกไทยในฝันและ...จุดพลิกผันสู่การตายอย่างสงบ,” (ใน Law Expo 2005, งานสัมมนาวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25 พฤศจิกายน, 2548), น. 2.

นโยบายการปราบปรามยาเสพติดที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดตายเป็นพัน และในปีเดียวกัน ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตเป็นการฉีดสารพิษ ก็ได้มีการประหารชีวิตนักโทษถึง 4 คนในวันเดียวกัน และเป็นการประหารชีวิตที่ประหารนักโทษพร้อมกันถึง 2 คนในขณะเดียวกัน รวม 2 ครั้ง เป็น 4 คน⁸² ซึ่งการประหารชีวิตแต่เดิมไม่ว่าจะเป็นการตัดศีรษะ หรือการยิงเป้าเป็นการประหารชีวิตนักโทษทีละคน

เมื่อมีการเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตมาเป็นการลงโทษประหารด้วยการฉีดสารพิษ ความรุนแรงที่มาจากนโยบายการปราบปรามยาเสพติดที่แข็งแกร่งของรัฐบาล ส่งผลให้เกิดการลงโทษประหารหมู่ เพียงแค่เปลี่ยนจากการลงโทษประหารชีวิตหมู่ด้วยการยิงเป้า มาเป็นการลงโทษประหารชีวิตหมู่ด้วยการฉีดสารพิษ ซึ่งการประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษเป็นครั้งแรกในประเทศไทยมีขึ้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546 มีนักโทษประหาร 3 คน จากคดียาเสพติด และอีก 1 คน เป็นนักโทษเด็ดขาดคดีฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน⁸³

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การลงโทษประหารชีวิตทั้ง 3 รูปแบบที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ต่างกัน แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะในสังคมไทยที่มีการปรับเปลี่ยนตัวเอง และกำหนดสถานภาพของตัวเองโดยเปรียบเทียบจากสังคมโลกภายนอกที่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ มากกว่า ดังนั้นกระบวนการวิธในการใช้อำนาจและความรุนแรงของรัฐ จึงแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย

ฟูโกต์ (Foucault) ได้ให้ความเห็นในเรื่องรูปแบบการลงโทษที่มีลักษณะผ่อนปรนและมีมนุษยธรรมมากขึ้นว่า ไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่ากลยุทธ์แบบใหม่ในการใช้อำนาจของรัฐที่สามารถปิดบังซ่อนเร้นความรุนแรงในการใช้อำนาจของรัฐนั้นได้ดีขึ้น⁸⁴ ซึ่งถ้าหากจะพิจารณากระบวนการลงโทษประหารชีวิตตั้งแต่การจับกุมของเจ้าหน้าที่ไปจนถึงการพิจารณาคดีตัดสินคดีของศาล ก็ จะเห็นว่าการใช้อำนาจและความรุนแรงของรัฐนั้นไม่ได้ลดน้อยลงไปเลย

⁸² อาคารประหารชีวิต (ที่ทางเรือนจำติดป้ายชื่อหน้าอาคารว่า “สถานที่หมดทุกข์”) ที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อการลงโทษประหารด้วยวิธีการฉีดสารพิษ ภายในห้องประหารชีวิตมีเตียงประหาร 2 เตียง และที่เก็บศพ 2 ช่อง โปรดดูรายละเอียด ชาวเรศน์ จารุบุญย์, เพศฆาตคนสุดท้าย, น. 164 และชาวเรศน์ จารุบุญย์, เพศฆาตคนสุดท้าย (๒), น.87-95.

⁸³ ชาวเรศน์ จารุบุญย์, เพศฆาตคนสุดท้าย, น. 162-163.

⁸⁴ Michel Foucault, Discipline and Punish: The Birth of the Prison, trans. Alan Sheridan. (London: Penguin Books, 1977), pp. 22-24.

ตัวอย่างเช่น คำให้สัมภาษณ์ของนายตำรวจท่านหนึ่งเกี่ยวกับคดียาเสพติด ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลกำลังดำเนินการตามนโยบายการปราบปรามยาเสพติด “...คดียาเสพติดมันเป็นคนดี นโยบายถ้าสมมุติเราสั่งไม่ฟ้อง ขึ้นแบล็กลิสต์เลย คุณมีส่วนได้เสียหรือเปล่า...”⁸⁵ และการแสดงความคิดเห็นของนายพรเพชร วิชิตชลชัย ผู้พิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวว่า “การใช้ดุลพินิจในการลงโทษของศาลนั้นมักถูกจำกัดโดยกฎหมาย...นอกจากนี้ยังมีความผิดหลายมาตราที่กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจเลย เช่น กำหนดให้ศาลต้องลงโทษประหารชีวิตเท่านั้น”⁸⁶ และนอกจากข้อจำกัดทางกฎหมายที่ระบุมติในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ศาลยังมีข้อจำกัดด้านอื่น ๆ ในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีความ โดยเริ่มตั้งแต่สำนวนและหลักฐานจากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำส่งอัยการ อัยการทำสำนวนฟ้อง ถ้าสำนวนฟ้องของอัยการมีหลักฐานแน่นหนาว่าของจำเลย (และยิ่งถ้าจำเลยมีทนายความที่ไม่สนใจทำคดี) การนำสืบพยานในศาลที่ศาลเปิดโอกาสให้ฝ่ายจำเลยสู้โดยใช้ได้ทั้งหลักฐานและพยานบุคคล แต่ถ้าฝ่ายจำเลยไม่สามารถเอาชนะฝ่ายโจทก์ได้ จำเลยก็มีความผิดต้องถูกตัดสินพิพากษาตามกฎหมาย (ถึงแม้ศาลจะเห็นว่าฝ่ายจำเลยแพ้เพราะรูปคดี)⁸⁷

พิธีกรรม/ขั้นตอนการลงโทษประหารชีวิตทั้ง 3 รูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปแสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะในสังคมไทย ดังที่อีเลียส (Elias) กล่าวว่าความเป็นอารยะหรืออารยธรรมคือกระบวนการพัฒนาที่มีเป้าหมายแน่นอนและชัดเจน แต่ก็ดูราวกับว่าจะเป็นการพัฒนาที่ไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุด ซึ่งก็คือกระบวนการพัฒนาไปสู่ “ความดีกว่า” ในคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถเทียบเคียงได้จากระดับการพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศาสนา กิริยามารยาทและจารีตประเพณี ซึ่งกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะจะแตกต่างกันในแต่ละบริบทสังคม ซึ่งรวมถึงการให้ความหมาย ความสำคัญ และการตีความ⁸⁸

⁸⁵ อรสม สุทธิสาคร, นักโทษประหารหญิง, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี, 2546), น. 6.

⁸⁶ บรรหาร กำลา และ ศศิพรรณ พวงพันธ์, “การปฏิรูประบบโทษทางอาญาในประเทศไทย,” ใน การสัมมนาเรื่อง “การปฏิรูประบบโทษทางอาญาในประเทศไทย,” 35-40.

⁸⁷ การต่อสู้คดีกันในชั้นศาลโดยอัยการเป็นฝ่ายโจทก์ ส่วนจำเลยก็ต้องจ้างทนายความให้มาว่าความเอง ซึ่งถ้าไม่มีเงินจ้างทนายก็จะได้ “ทนายขอแรง” ซึ่งอาจเป็นทนายจบใหม่หรือไม่เก่งเมื่อเทียบกับอัยการโปรดพิจารณา ประเทือง กิริติบุตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), น. 168-190. และอรสม สุทธิสาคร, นักโทษประหารหญิง, น. 128-129.

⁸⁸ Norbert Elias, The Civilizing Process: Sociogenetic and Psychogenetic Investigation, (Massachusetts: Blackwell Publishers, 2000), pp. 5-8.

นอกจากนี้รูปแบบการลงโทษประหารชีวิตทั้ง 3 รูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปคือ จากการประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ เปลี่ยนมาการยิงเป้า และการฉีดสารพิษนั้น มีเครื่องมือที่ใช้ในการลงโทษประหารที่แตกต่างกัน คือ ดาบ ปืน และเข็มฉีดยา ตามลำดับ ซึ่งอีเลียสกล่าวแสดงความเห็นในเรื่องนี้ว่า “เครื่องมือบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น แสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงบางอย่างมากกว่าที่เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องใช้จริง ๆ”⁸⁹ เหมือนดังความพยายามในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญในสมัยรัชกาลที่ 6 และต่อเนื่องมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ที่ต้องการให้ประชาชนพลเมืองรู้จักหน้าที่ของตนและมีสมบัติผู้ดี ดังนั้นวิธีการลงโทษประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะจึงขัดกับความรู้สึกมีอารยะจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนไปเป็นการยิงเป้า และการเปลี่ยนรูปแบบวิธีการประหารชีวิตมาเป็นการยิงเป้าหรือการทำให้ตายโดยใช้อาวุธปืนนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามของคณะราษฎรในการยึดพื้นที่บนร่างกายของนักโทษประหารเป็นเวทีแสดงอำนาจ โดยการใช้สัญลักษณ์ของทหารคืออาวุธปืน แทนการใช้ดาบซึ่งนอกจากจะถูกมองว่าเป็นรูปแบบวิธีการลงโทษประหารชีวิตที่ล้าสมัยแล้ว ยังเป็นการแสดงพระราชอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษประหารชีวิตจากดาบมาเป็นการใช้อาวุธปืนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงสัญลักษณ์มากกว่าความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพราะไม่ว่าจะประหารชีวิตด้วยดาบหรืออาวุธปืนนักโทษก็ถึงแก่ความตายเหมือนกัน

เฟลทเชอร์ กล่าวถึงงานของ อีเลียส ที่อธิบายเรื่องความรุนแรงและกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะว่า ทั้งสองแนวความคิดนี้อาจจะดูเหมือนว่ามุ่งไปสู่ทิศทาง/เป้าหมายที่สวนทางกัน แต่ที่จริงกลับมีความเกี่ยวเนื่องและผสมผสานกันในกระบวนการพัฒนาลังคม ที่ซึ่งแบบแผนในการดำเนินชีวิตของผู้คนจำต้องถูกควบคุมด้วยรูปแบบวิธีการ และการใช้ความรุนแรงของรัฐผ่านบทลงโทษต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนในสังคมเกิดความยับยั้งชั่งใจในตนเองไม่ให้กระทำความผิด⁹⁰

เฟลทเชอร์ ยังกล่าวถึงงานของอีเลียสอีกว่า ถึงแม้จะเป็นเรื่องยากในการหาความพอดีระหว่างความรุนแรงที่ใช้ในการควบคุมสังคมและกระบวนการนำสังคมไปสู่ความเป็นอารยะ แต่ก็มีความเป็นไปได้สูงที่รัฐจะ “จัดการ” กับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใน ด้วยการใช้ความรุนแรง⁹¹ ซึ่งก็สอดคล้องกับความคิดของเว็บเบอร์ที่กล่าวว่ารัฐผูกขาดและผูกพันกับการใช้

⁸⁹ Norbert Elias, *The Civilizing Process: Sociogenetic and Psychogenetic Investigation*, p. 91.

⁹⁰ Jonathan Fletcher, *Violence and Civilization: An Introduction to the Work of Norbert Elias*, pp. 20, 176-178.

⁹¹ Ibid., pp. 183-184.

อำนาจและความรุนแรงในการ “จัดการ” กับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในรัฐ เนื่องจากรัฐทุกรัฐถือกำเนิดขึ้นมาจากการใช้กำลัง⁹²

แม้ว่ารัฐจะเป็นสถาบันเพียงแห่งเดียวที่ผูกขาดการใช้อำนาจและความรุนแรงโดยชอบธรรมตามกฎหมายในการ “จัดการ” และ “ควบคุม” สังคม แต่โดยส่วนใหญ่แล้วรัฐไม่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการที่จะกำหนดรูปแบบวิธีการใช้ความรุนแรง หรือการลงโทษให้เป็นไปในรูปแบบใดก็ได้ รูปแบบและวิธีการใช้ความรุนแรงของรัฐ เป็นเรื่องของกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะของสังคมที่ดูเหมือนจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่ที่สิ้นสุด⁹³ ผ่านการเปรียบเทียบโดยรัฐจะทำการเปรียบเทียบตัวเองกับประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นอารยะมากกว่าในขณะนั้น พร้อมทั้งทำการปรับเปลี่ยนและผสมผสานรูปแบบวิธีการใช้ความรุนแรงและลงโทษ ซึ่งรวมถึงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตให้ไปสู่รูปแบบวิธีที่มีความเป็นอารยะและมนุษยธรรมมากขึ้น และเป็นที่ยอมรับในนานาอารยะประเทศ

สังคมไทยซึ่งถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกโดยเริ่มทำการเปรียบเทียบตัวกับประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ามากกว่ามาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ก็เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงจากผลกระทบในแง่ลบที่มาพร้อมกับเรื่องความเจริญและความมีอารยะของโลก (Global Civilization) ที่กลดุง กล่าวไว้ว่า ถ้ามองในแง่บวกจะเห็นว่าโลกมีการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะด้วยความเจริญที่แพร่ไปยังที่ต่าง ๆ ทั่วโลกพยายามทำให้โลกมีมาตรฐานเดียวกันในเรื่องต่าง ๆ แต่ถ้ามองในแง่ลบก็จะเห็นว่า แนวคิดเรื่องความเจริญและความมีอารยะของโลกนั้นก่อให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างประเทศที่มีความเจริญกับประเทศที่ด้อยพัฒนา ถ้าประเทศที่ถูกตัดสินว่าด้อยพัฒนาไม่พยายามเปลี่ยนแปลงให้มีความเจริญทัดเทียมกับนานาอารยะประเทศ ก็อาจจะถูกต่อต้าน ถูกเอาเปรียบ หรือถูกการคุกคามจากนานาอารยะประเทศ ในการทำให้ประเทศด้อยพัฒนานั้นต้องพัฒนาตนเอง⁹⁴

⁹² Max Weber, “Politics as a Vocation,” p.13.

⁹³ Jonathan Fletcher, Violence and Civilization: An Introduction to the Work of Norbert Elias, pp. 183-184.

⁹⁴ Johan Galtung, Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization, pp. 3, 6-7.

ดังนั้นรัฐไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษการประหารชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอารยะมากขึ้นในแต่ละยุคสมัย โดยทำการเปรียบเทียบตนเองกับประเทศที่มีความเป็นอารยะมากกว่าในด้านต่าง ๆ ก็เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบในแง่ลบที่มาพร้อมกับเรื่องความเจริญและความมีอารยะของโลกดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตจากการตัดศีรษะด้วยดาบ มาเป็นการยิงเป้า และการฉีดสารพิษในแต่ละยุคสมัยตามลำดับระยะเวลา ในบทที่ 4 5 และ 6 โดยใช้กรณีศึกษาจากคดีการประหารชีวิตครั้งแรกของแต่ละรูปแบบวิธีเพื่อแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นนั้น และเพื่อให้เห็นมิติของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงใช้แนวคิดของกัลตงเรื่องความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงทางตรงในการอธิบายดังที่จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

จำนักรหอสมุด